

28. møde.

Tirsdag den 8. december kl. 14⁰⁰.

Formanden: Med skrivelse af 5. d. m. fremsender landbrugsministeren beretning om landbrugsministeriets produktivitetsudvalgs virksomhed i finansåret 1963-64.

Eksemplarer af beretningen er omdelt.

Medlem af folketinget Gunhild Due har meddelt mig, at hun ønsker til indenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvilke skridt vil ministeren tage for at nedbringe den lange ventetid til de børnepsykiatriske afdelinger, hvor alvorligt syge børn nu må vente 2 år eller mere på at kunne komme til observation og behandling?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid efter spørgetiden i morgen.

Formanden: Jeg skal lade den første sag på dagsordenen udgå indtil videre.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til finanslov for finansåret fra 1. april 1965 til 31. marts 1966.

(Lovforslaget (nr. 16) findes i tillæg D. sp. 1, fremsættelsen i tidenden sp. 1071).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Lysholt Hansen: Som fremhævet i finansministerens fremsættelsestale har bestræbelserne for at nå frem til et så realistisk finanslovsforslag som muligt vist sig at bære frugt, hvilket fremgår af tallene i finansloven og tallene i statsregnskabet; disse tal ligger nær op ad hinanden. Afvigelserne ligger på områder, hvor det med den nuværende korttidsplanlægning er umuligt at komme de reelle tal nærmere, nemlig hovedsagelig på anlægsudgifterne. Jeg vil gerne takke såvel den højtærede finansminister som embedsmændene for dette og ikke mindst takke for finansministerens oplys-

ning om, at antallet af overskridelser og tillægsbevillingsønsker i indeværende finansår vil falde yderligere. Det er glædeligt, at den begrænsning i de enkelte styrelseres adgang til at søge efterfølgende godkendelse over tillægsbevillingsloven af merudgifter, der blev følgen af den mere realistiske budgetlægning, ikke har givet anledning til et større antal overskridelser, sådan som nogle havde frygtet. Det har altså vist sig, at styrelserne virkelig er i stand til ikke alene at budgettere realistisk, men også at følge den strammere linje med hensyn til tillægsbevilling.

Jeg beklager derfor, at vi ikke allerede i år har kunnet gå det skridt videre, som erfaringerne indicerer, nemlig overgang til det rene rammebevillingssystem, om hvilket vi forud var nået så langt i forhandlingerne med finansministeren, at det kunne have været gennemført også for dette lovforslag. Ansvarer herfor er imidlertid alene finansudvalgets, fordi der ikke forud for valget kunne opnås den brede enighed om overgang til systemet, som må være forudsætningen for dets gennemførelse. Jeg glæder mig imidlertid over, at man i år har udformet og formuleret anmærkningerne til finanslovsforslaget på en sådan måde, at vi får en yderligere fornemmelse af de fordele med hensyn til klarhed og oversigt, som rammebevillingssystemet rummer. Jeg håber derfor også, at vi meget hurtigt i finansudvalget vil kunne afslutte de resterende forhandlinger om problemet, så finanslovsforslaget for 1966-67 vil kunne bygge på dette system.

Det er vist den almindelige opfattelse i befolkningen, at staten blander sig i mere og mere, men ser man udgiftsbudgetterne for de sidste 10-15 år igennem, står det klart, at opfattelsen ikke kan stå for en nærmere prøvelse, hvilket måske nok vil skuffe de borgerlige blade og politikere, der ved til stadighed at jamre over de stadig stigende statsudgifter gerne vil bibringe folk denne opfattelse. At statens udgiftstigninger har været stærke, ja, lad os bare sige voldsomme, skal jeg ikke nægte, men stigningerne beror blot ikke på, at staten har påtaget sig væsentlige nye opgaver, nærmest tværtimod. Skillelinjen mellem de opgaver, staten løser i dag, og de opgaver, der klares af private, har ikke ændret sig

[Lysholt Hansen.]

væsentligt i de sidste 10-15 år. Det, der er sket, er en voldsom vækst på statens traditionelle virkeområde, men om hovedparten af denne udvikling har der jo været enighed her i folketinget, velsagtens fordi vi dermed har imødekommet behov og ønsker, som deles af befolkningen, bl. a. med hensyn til undervisning, forskning, folkepension, kulturelle formål og på en lang række forsorgsområder.

Det er på disse områder, de store udgiftsstigninger har været, og ser vi på det forslag, vi behandler, konstaterer vi nøjagtigt den samme linje, nemlig en stigning af format på undervisningsministeriets, kulturministeriets og socialministeriets budgetter, og jeg gad nok se, om nogen i det høje ting vil være villig til at anvise, hvor de vil skære ned på de budgetter såvel som på de stærkt stigende udgifter til vejformål. På alle disse områder gælder, at statens udgifter i årenes løb er steget mere end kommunernes derved, at staten har overtaget en større del af udgifterne til formålene.

Jeg har set, at man fra flere sider har været inde på, om det ikke ville være rigtigt, at kommunerne overtog en større del af disse udgifter igen; det skulle vel så indebære nedsættelse eller bortfald af en række refusioner. Jeg vil ikke afvise, at en sådan tanke kan være værd at tage op til overvejelse, men udgangspunktet må så være, at man for det første sikrer ensartet behandling og vilkår for befolkningen, uanset hvilken kommune den bor i, og for det andet, at der skaffes kommunerne mulighed for at tilvejebringe indtægter til en sådan omlægning på et grundlag, der ikke ændrer byrdefordelingen for de samlede offentlige udgifter til gunst for de små og mellemstore indtægter. En sådan omlægning vil indebære den fordel, at det bliver lettere for borgerne at følge udviklingen på disse områder, give dem den føling med tingene, som bliver mere og mere nødvendig, hvis de skal føle det ansvar for udviklingen i det moderne samfund, som er fornødent, hvis den enkelte eller de enkelte familier skal føle sig medengagerede i vort demokrati.

Jeg ser, at det ærede medlem hr. Poul Møller i går i Berlingske Tidende beskæftigede sig netop med disse problemer. Det

var jo et oplæg til drøftelse, og jeg vil gerne sige, at det som gammel kommunalmand forekommer i hvert fald mig, at det ærede medlems problemstilling er meget forenklet. Det ærede medlem ønsker jo ikke, at man skal gå over til regionalkommuner, men nok amtskommuner, og jeg kan sige, at det eksempel på en regionalkommune, der kun omfatter en amtskommune, som vi netop har fået forelagt fra Maribo amt, viser rigtignok, at der er problemer i det spørgsmål, det ærede medlem her rejser, som er betydeligt sværere, end man i første omgang tror, og så svære at løse, at det måske ikke vil være muligt at få kommunalbestyrelsesmedlemmerne landet over til at sige ja dertil.

Ved påvisning af, at de store udgiftsstigninger for staten ikke skyldes optagelse af nye opgaver, men vækst på det traditionelle virkeområde, har jeg gerne villet understrege, at også dette forhold peger mod, at vi går over til rammebevillings-systemet. Forholdet er jo det, at de store poster på disse traditionelle og stadig dyrere virkeområder kun i meget ringe grad optager finansudvalgets arbejdstid, fordi vi kender dem, hvorimod småbevillingerne, der beløbsmæssigt er en meget lille del af hele forslaget, tager en mængde tid. Det, at småtingsafdelingen er så stor, at det er vanskeligt at bevare overblikket over hele forretningen, bevirker, at det er vanskeligt at afveje, hvilken vægt der bør lægges på de enkelte opgaver i relation til andre opgaver og i forhold til samfundsudviklingen i almindelighed. Jeg overdriver vist ikke, når jeg siger, at en af de hyppigste bemærkninger i finansudvalget, når vi behandler aktstykker på de områder, hvor vi allerede har rammebevilling, lyder sådan: „Nå ja, det falder inden for rammebevillingen.“ Det virker beroligende, fordi det kan være vanskeligt i løbet af et år at bevare overblikket i relation til den finanslov, der er til behandling.

Som anmærkningerne til rammelovssystemet vil blive udformet, skulle mulighederne for at følge udviklingen inden for de forskellige rammebevillinger fra år til år ikke blive mindre end i dag — tværtimod. Det er min opfattelse, at styrelserne ved indførelsen af rammebevillingerne, som der skal meget tungtvejende grunde til at få

[Lysholt Hansen.]

ændret på i årets løb, vil få mulighed for en langtidsplanlægning, som ikke alene de, men også folketinget må være afgørende interesseret i.

Som det er nu, tages der ikke fornødent hensyn til de følger, en udgift, der er bevilget f. eks. på tillægsbevillingsloven, vil få ikke alene for bevillingsåret, men for flere år frem i tiden. I finansudvalget stilles vi således gang på gang over for aktstykker, i hvilke der søges bevilling til skitseprojektering af et eller andet større byggeri. Ved tiltræden af et sådant andragende, der kan lyde på et forholdsvist rimeligt beløb, tiltræder vi reelt bevillinger til et arbejde til ofte mange millioner kroner uden at vide, hvor store de endelige anlægsudgifter bliver, eller hvordan de kommende driftsudgifter bliver til sin tid; ikke mindst driftsudgifterne kan jo senere vise sig at løbe op i meget store penge.

En sådan ordning kan ikke være holdbar i det lange løb — ja, den har efter min opfattelse allerede eksisteret for længe. Med en budgetlægning for en flerårig periode vil folketinget derimod få en mulighed for dels at overveje prioritetsrækkefølgen, dels at sikre sig, at de forskellige opgaver afstemmes efter hinanden.

Det nuværende system viser mig, at folketinget ikke har formået i sit arbejde at leve op til den store bevægelighed, der er i det moderne industrisamfund, hvor tidligere tiders stabilitet og relative ensformighed i produktionsmetoder, uddannelsesvaner, boligvaner, økonomi o. s. v. er blevet afløst af en hurtig skiften på snart sagt ethvert felt. Befolkningen er underkastet de samme vanskeligheder med at følge med i den voldsomme vækst i den sociale bevægelighed, hvor dens op- og nedstigningsmuligheder er langt mangfoldigere end tidligere, og hvor den enkelte har chance for at få en meget omskiftelig personlig skæbne; den enkelte er ikke længere bundet til et bestemt socialt lag. Jeg synes, vi må gøre os klart, at det er denne større sociale bevægelighed, der både giver fordele og ulemper, som sætter sine spor langt ind i vort daglige arbejde her i tinget. Derfor har vi en pligt til fremfor noget at være opmærksom på dels at fremme de fordele, dels at afbøde de ulemper, som denne voldsomme

proces stiller de enkelte og de enkeltes familier over for.

Vanskeligheden ved at klare denne evige vekslende i de sociale omstændigheder, som det moderne samfund kaster folk ud i, afspejler sig netop også i, at de største tal i finanslovsforslaget er dem, der dækker over befolkningens stigende krav til sikkerhed og tryghed i alderdommen og i de nødsituationer, som ethvert menneske kan komme ud i. På samme måde har vi ved de seneste års overenskomstforhandlinger set, hvorledes kravet til sikkerhed i tilværelsen har haft en fremtrædende plads blandt de opstillede overenskomstkra; fuld folkepension, tillægspension, sygelønsordning, arbejdsledeshedsunderstøttelse m. v. er eksempler på imødekommen af dette krav hos befolkningen.

Derfor hilser mit parti også med glæde, at de budgetter, der imødekommer folks krav om sikkerhed i tilværelsen, år for år vokser på finansloven, og ingen skal tro, at det er en udvikling, der er ved at være afsluttet. For socialdemokratiet vil en fortsættelse ad denne linje altid være afgørende.

Af samme grund kan jeg være helt enig i finansministerens klare udtalelse om, at de ændringer og foranstaltninger, der skal tages stilling til her i tinget i den kommende tid, som fundament må have bevarelsen af den fulde beskæftigelse, der mere end noget andet giver folk den sikkerhed i tilværelsen, der er deres primære behov.

Jeg vil også gerne fremhæve, at når de enorme krav til forbedrede uddannelsesmuligheder fremføres så stærkt nu og viser sig ikke alene i krav om forbedrede og flere uddannelsesmuligheder på de højere uddannelsesstrin, men også for ikke-faglærte og faglærte i et ønske om øgede efteruddannelsesmuligheder, så hænger det efter min opfattelse mere sammen med folkets ønske om øget sikkerhed i form af stræben efter social opstigning end med ønsket om at tilfredsstille det moderne industrisamfunds behov for bedre kvalificerede medarbejdere. Det er nemlig sådan, at social usikkerhed og socialt opstigningsbehov gensidigt betinger hinanden i det moderne samfund. At disse behov hos den enkelte så falder sammen med kravene fra erhvervene, det er kun glædeligt, men det understreger også, at vi i de kommende år må regne med at ofre

[Lysholt Hansen.]

penge på uddannelsesfeltet i bredeste forstand i et omfang, som vi ikke tidligere har erkendt.

Jeg har gerne villet sige disse ting således, fordi jeg synes, der er en tilbøjelighed til hos de mange, der enten på et erhvervs vegne eller som eksperter udtaler sig om, hvilken økonomisk politik der bør føres i vort land, at anskue problemerne ud fra rent økonomiske synspunkter uden i tilstrækkelig grad at tage ind i deres overvejelser den snævre sammenhæng, der er mellem disse og så de menneskelige forhold og motiver, som jeg her har omtalt. Det er for mig ikke et forsøg på at se bort fra de kolde, nøgne kendsgerninger, som det er folketingets, regeringens og organisationernes pligt at finde en løsning på. Det ville nemlig automatisk tvinge os ud i den situation, hvor de nævnte menneskelige behov kom til at vige for nødvendighedens hårde lov.

Vi er imidlertid ikke i dag i nogen sådan nødsituation, hvilket bl. a. fremgår af det økonomiske råds redegørelse „Indkomstramme og indkomststatistik“. Jeg skal undlade at citere dette lille skrift, for det fortjener at blive læst i sin helhed, men jeg vil blot bemærke, at det i hvert fald ikke giver grundlag for den tale om krise, der har været fremført i en række blade og udtalelser. Jeg forstår godt, at folk, som jeg nu har oplevet det på en række møder i den senere tid, stiller sig helt uforstående over for, om vort land virkelig skulle stå midt i en voldsom krise. Ved krise har de jo hidtil forstået noget helt andet end det, vi oplever i dagens Danmark. At de unge, som kun har kendt den høje beskæftigelsesperiode, ikke forbinder noget med ordet krise og derfor, med den udbredelse den borgerlige presse har, kan bringes til at tro, at de handelsbalancevanskeligheder, vi har nu, er udtryk for en voldsom krise, det er vel ikke uforståeligt, så meget mere som det vel også er tilsigtet fra disse blade.

Jeg kan derfor ikke lade være med at sige lidt om, hvad krise egentlig er. Vi har krise, når titusinder af arbejdsvillige og arbejdsdygtige personer hele året eller hovedparten af året forgæves går fra arbejdsplads til arbejdsplads for at tilbyde deres arbejdskraft, og når de samme personer

uge efter uge må bringe en arbejdsløshedsunderstøttelse hjem til deres familie i stedet for en ugeløn. Vi har krise, når unge mennesker, hvis de overhovedet kan finde sig et uddannelsessted, efter at have afsluttet deres uddannelse opdager, at de i virkeligheden kun har uddannet sig til at gå arbejdsløse i deres fag. Vi har krise, når de, der ejer fabrikker, handelsvirksomheder og forretninger dag for dag må se deres produktion og omsætning falde, fordi der ikke er afsætning for deres varer. Vi har også krise, når håndværksmestre i byggefagene kæmper som løver for at få ordrer på de få bygningsarbejder, der skal udføres og ved licitationerne presser priserne ned på et niveau, der kun levner dem en meget ringe fortjeneste. Vi har ligeledes krise, når Statstidende uge efter uge, spalte efter spalte er fyldt med meddelelser om fallitter, akkorder, tvangsauktioner o. s. v., og sådan kunne jeg såmænd blive ved, men jeg tror, det er tilstrækkeligt til at gøre det klart for enhver, at det ikke netop er en sådan situation, der er karakteristisk for dagens Danmark. Jeg vil ikke hermed sige, at alt er såre godt, tværtimod, men jeg synes blot, vi skylder os selv og befolkningen at nævne tingene i deres rette perspektiv. Jeg lukker ikke øjenene for det store underskud, vi har på handelsbalancen, efter det økonomiske råds oplysninger væsentligt fremkaldt af en meget stærk stigning i investeringerne. Jeg erkender også, at en fortsættelse af denne udvikling uvægerligt vil resultere i en så stærk nedgang i vor valutabeholdning, at vi ikke blot kan lade stå til. Jeg overser heller ikke de tendenser til prisstigning, der er, og de vanskeligheder, en forstærkning af disse tendenser indebærer, men alt det er ikke grundlag nok for at tegne et billede af et Danmark, der står på krisens rand eller allerede er i den. Sådanne svingninger er alvorlige og ubehagelige, men vi har oplevet tilsvarende før, således bl. a. i 50'erne, hvilket oppositionspartierne sikkert også husker; men der er den forskel på dengang og nu, at vi i dag har en meget høj beskæftigelse og en stigende produktion, medens vi da havde økonomisk stilstand og over 10 pct. arbejdsløse i gennemsnit.

Hertil kommer, at vi i dag har en valutabeholdning større end nogen sinde, en valutabeholdning, der gør, at vi ikke står i nogen

[Lysholt Hansen.]

akut situation, men eventuelt kan strække løsningen af vore handelsbalanceproblemer over en noget længere periode. Periodens længde må naturligvis afhænge af de forhandlingsresultater, der forhåbentlig kan opnås enighed om her i tinget i de kommende måneder.

Den afgørende opgave vil som så ofte før være den at genoprette den økonomiske balance, hvilket vil sige harmonien mellem på den ene side udviklingen i pengeindkomsterne i videste forstand og på den anden side udviklingen i den samlede produktion. Skal det lykkes, er det imidlertid nødvendigt, at alle, der har indflydelse på den økonomiske udvikling, fra folketinget over regeringen til organisationerne og erhvervene, ikke alene forstår dette, for det gør de såmænd udmærket, men også indretter sig på denne nødvendighed. Det vil for folketingets finansudvalg sige, at vi nøje må overveje, om der skulle være poster på såvel drifts- som anlægsbudgettet, der indeholder opgaver, der er mindre påtrængende, så deres løsning kan udskydes til et senere tidspunkt.

I sin fremsættelsestale omtalte finansministeren den nedskæring af styrelsernes ønsker, der allerede har fundet sted, så dér er vel ikke meget at hente, men jeg synes ikke, man kan lade muligheden ude af betragtning. Ved en sådan gennemgang må vi imidlertid have klart for øje, at den offentlige anlægsvirksomhed i lige så høj grad er afgørende for vort lands evne til såvel på kortere som på længere sigt at øge den valutariske indtjeningssevne som investeringerne i den private sektor. I den offentlige investeringssektor har vi imidlertid en mulighed for at lave en prioritetsrækkefølge, hvorimod vi i den nuværende lovgivning kun har ringe mulighed for at afstemme den private investering til den offentlige, og dette forhold er vi nødt til at indrette os på.

Ved min gennemgang af finanslovforslaget er jeg faldet over det forhold, at vist alle ministerier på en eller anden måde er involveret i internationalt samarbejde på en eller flere fronter, og jeg kan ikke undlade at sige, at jeg har en fornemmelse af, at der kunne ske en rationalisering og en koordinering, som måske både kunne billig-

gøre og effektivisere vore relationer til udlandet. Det er efterhånden ikke småpenge, der anvendes til vore internationale forbindelser. Vi har i finansudvalget ofte berørt problemerne om vore forsvarsattachéer i udlandet, og jeg henstiller til overvejelse, om det ikke ville være muligt at skære deres antal noget ned. Hvad angår landbrugets 13 statskonsulenter i udlandet, tvivler jeg ikke på, at de gør et udmærket arbejde, men jeg spørger, om ikke den hovedopgave, de har, at medvirke til afsætning af danske landbrugsvarer, i de fleste af de lande, hvor de er placeret, lige så godt kunne løses af de stedlige embedsmænd i udenrigstjenesten. Jeg har en følelse af, at der i nogen grad finder overlappning sted. Måske var det værd at overveje, om disse attachéer eller konsulenter ikke rettelig burde placeres under udenrigsministeriet.

Det er efterhånden også et formidabelt omfang, det internationale samarbejde under undervisningsministeriet har taget. Jeg kan ikke bedømme, i hvilken udstrækning der her finder overlappning sted med tilsvarende virksomhed under andre ministerier, men jeg tror ikke, jeg tager fejl i, at det sker. Jeg tror ligeledes, det ville være fornuftigt, om man tog op til overvejelse at lade den virksomhed, der udføres af Det danske Selskab, der under kulturministeriet står opført med en bevilling på 1,3 mill. kr., nærmere koordinere med det arbejde, der udføres i udenrigstjenesten i de lande, hvor selskabet har stationeret udsendinge.

Jeg ved, at man arbejder med koordination af de mange ministeriers internationale forbindelser, og derfor spørger jeg for det første, om der er kommet noget ud af denne koordination, og for det andet, om det ikke ville være rigtigt, billigere og mere effektivt, om store dele af dette arbejde samledes under udenrigsministeriet, eller at der i hvert fald under udenrigsministeriet skabtes et organ, hvorigennem en betydelig del af disse opgaver kunne gå, inden de bragtes til udførelse.

Lad mig slutte med at sige, at jeg finder det fornuftigt og rigtigt, at finansministeren har budgetteret for det første under forudsætning af uændret lovgivning, for det andet ikke har regnet med forlængelse af landbrugsstøtten, for det tredje har regnet med personlige skatter hvilende på en

[Lysholt Hansen.]

uændret udskrivningslov, for det fjerde ikke har hensat beløb til imødegåelse af forhøjelsen af tjenestemandslønningerne, om hvilke der ikke var opnået enighed ved finanslovens udarbejdelse, men derimod for det femte har afsat reserver til imødegåelse af udgifterne ved stigningen i januarpristallet og for det sjette har taget hensyn til den foreslåede nedsættelse og tilbagebetaling af grundstigningsskylden.

Finansministeren har både i pressen og her i tinget måttet modtage bebrejdelser for, at finanslovsforslaget, som det nu ligger foran os, har en række huller på de områder, hvor finansministeren i sin fremsættelsestale selv lægger op til en fordomsfri forhandling. De forhandlinger, vi førte om grundstigningsskylden i sidste uge, kan måske nu føre frem til et forlig om denne lovgivning, hvilket på det foreliggende finanslovsforslag betyder bortfald af en indtægt for staten på ca. 52 mill. kr. Jeg synes, at det er et godt bevis på, at den af finansministeren fulgte fremgangsmåde er rigtig, når det gælder poster, om hvis størrelse der i dag hersker den højeste grad af usikkerhed. Havde finansministeren udfyldt de huller, vi alle ved der er i forslaget, med tal, ville de, der i dag omtaler finanslovsforslaget som urealistisk, ganske givet have råbt tilsvarende op om, at netop disse tal var fuldkommen urealistiske.

Jeg skal i øvrigt ikke forsøge på yderligere at kommentere de forhandlinger, der forestår såvel her i folketinget som på arbejdsmarkedet, eller indlade mig på bedømmelse af det righoldige materiale, der efterhånden foreligger til belysning af snart sagt alle sider af den økonomiske stilling her i landet. Der har både i pressen og her i tinget siden folketingets åbning været fremført så mange synspunkter for og imod både den ene og den anden udgang af de forhandlinger, der i de kommende måneder skal føres her i huset og udenfor, at det i hvert fald for mig vil være umuligt at bringe yderligere nyt ind i drøftelserne. Da det finanslovsforslag, vi behandler, opfylder de krav, man må stille, hvis vi skal kunne fortsætte den kraftige tekniske og økonomiske udvikling, der alene vil være i stand til at fastholde den økonomiske fremgangslinje, som hele det danske folk gennem de

seneste år har høstet frugterne af, skal jeg på mit partis vegne anbefale det foreliggende forslag til finanslov for det kommende år.

Damsgaard: Det fremgår af den tale, den højtærede finansminister ledsagede finanslovsforslagets fremsættelse med, at det står dårligt til med vort lands økonomi. Det er jeg enig med ham i. Så gik der altså ikke så forfærdelig lang tid efter folketingsvalget, før regeringen måtte erkende det, den så kategorisk benægtede omkring valget.

Vi er midt i den såkaldte helhedsløsnings andet år. Det var hele det kompleks af love og bestemmelser, som efter den daværende regerings udsagn skulle sikre ro og stabilitet i samfundsøkonomien frem til foråret 1965.

Jeg nævner dette indledningsvis, ikke fordi vi i finanslovdebatten skal fordybe os i fortiden — og i en fortid, der, som den højtærede statsminister endda har udtrykt det, i denne henseende absolut ikke opfordrer til gentagelse — men fordi finansloven er et centralt led i fastlæggelsen af det kommende års økonomiske politik og udgangspunktet herfor nødvendigvis må være den situation, den hidtidige politik har bragt os i.

1964 har på mange områder vist sig at være et rekordernes år. Vi har i den forløbne del af 1964 måttet notere et rekordagtigt underskud i samhandelen med udlandet. Blot for årets første 9 måneder var underskuddet over 2.900 mill. kr., og inden året er gået, vil dette underskud uden tvivl være vokset betydeligt. Selv om søfarts- og turistindtægter traditionelt er i stand til at dække et betydeligt underskud i varehandelen, så er der her tale om et underskud langt ud over disse indtægtsposters bæreevne. Også renteniveauet er på absolutte rekordhøjder. Vi har ikke i dette århundrede — om overhovedet nogen sinde tidligere — her i Danmark oplevet et renteniveau som i de senere måneder. Det er noget, der mærkes både på huslejen i nybyggeriet og på erhvervenes investeringer, og der er såmænd ingen, der har grund til at misunde de unge, der skal søge en bolig eller starte i et erhverv med de nuværende renter og obligationskurser.

[Damsgaard.]

Ved siden af disse alvorlige virkninger indadtil har den høje danske rente uden tvivl tilskyndet importørerne til at udnytte udenlandske kreditter og derved været med til at tilsløre skævheden i vort betalingsforhold udadtil, og netop udnyttelsen af udenlandske kreditter har jo i høj grad været med til at afbøde, at underskuddet på handelsbalancen er slået igennem i valutabeholdningen. I denne forbindelse kan vi ikke se bort fra, at især Englands diskontoforhøjelse for nylig kan få betydning for valutaudviklingen herhjemme. Den er så at sige et udtryk for, at England via renten forsøger at kalde sine udestående fordringer hjem og samtidig sikrer sig del i de begrænsede kreditmuligheder, som den internationale samhandel byder på. Også i international handel kan vi komme ud for, at kredit bliver en mangelvare.

Dette er blot et eksempel på de vilkår, som kommer til os udefra, og som vi i vurderingen af vor økonomiske politik ikke kan se bort fra. I det hele taget handler vi mere end dristigt, hvis vi ser bort fra, at udviklingen ude omkring ingenlunde giver os brev på, at afsætningsvilkårene for dansk eksport vil være uforandrede. Den forøgelse af eksporten, der er helt nødvendig, hvis vi skal virkeliggøre de forventninger om produktionsstigninger, der er talt så meget om i den senere tid, og hvis vi skal kunne sikre fortsat høj beskæftigelse og indtjening, vil ikke være noget, som kommer til os af sig selv; disse ting vil være meget afhængige af, hvordan vi i vor hjemlige politik ter os i den kommende tid.

Jeg ved godt, at der findes lande, hvor tendenserne til prisstigninger i det sidste års tid har været endnu stærkere end herhjemme, men ser vi på de lande, som i denne henseende er de afgørende, nemlig de lande, som vi først og fremmest handler med, og som er de største kunder for vor eksport, England, Vesttyskland, Sverige og USA — for at nævne dem i rækkefølge — så har disse lande haft væsentlig mindre prisstigninger end Danmark.

Ser vi på den baggrund, som herhjemme tegner sig for dette finanslovsforslag, er også den præget af store og uafklarede spørgsmål. Finanslovsforslagets enkelte poster får

vi jo lejlighed til at se på bade i finansudvalget og ved de senere behandlinger i tinget. Derfor skal jeg ved denne førstebehandling kun beskæftige mig med nogle hovedtræk i forslaget og i det skøn for indeværende finansår, som er knyttet til det, samt især med dette forslags placering i og sammenhæng med hele den samfundsøkonomiske udvikling; for den tid er forbi, da vi kan behandle et finanslovsforslag uden at se det i sammenhæng med de andre store beslutninger af samfundsøkonomisk art, som træffes i og uden for det høje ting.

Det kan ikke undgå at falde i øjnene, at finanslovsforslaget indebærer meget store stigninger i de offentlige udgifter og dermed også i behovet for skatteindtægter til det offentlige.

Selv om vi tager hensyn til, at inflationen også har gjort de kroner mindre, som det offentlige henter hos borgerne, er det en meget stor del af den mulige produktionsstigning for det kommende år, det offentlige forlods lægger beslag på. Det er også en betydelig større del, end det foreliggende forslag umiddelbart giver indtryk af. Jeg må måske også i år minde finansministeren om det „ærlige finanslovsforslag“, som vi har talt om tidligere.

Jeg tvivler ikke om, at den højtærede finansminister har haft sine gode grunde, men alligevel er det beklageligt, at der i virkeligheden levnes den borger, der tyr til finanslovsforslaget for at danne sig et billede af statens økonomi, så ringe mulighed derfor. Jeg tænker her ikke alene på, at forslaget udelader en række meget væsentlige udgiftsposter, som vi alle ved vil melde sig. For at nævne et eksempel: vi kan sikkert alle være enige om det ønskelige i, at udviklingen ude og hjemme havde gjort landbrugsordningerne overflødige. Den højtærede finansminister vil dog vist også være enig med mig i, at dette ikke er tilfældet, og at det derfor er temmelig urealistisk uden videre at udelade udgifterne dertil af finanslovsforslaget.

Det er forståeligt, at forslaget ikke har kunnet indregne virkningerne af forslagene om regulering af tjenestemandslønningerne og om eventuelle afgiftsforhøjelser, som for tiden behandles i det høje ting, eller virkningerne af de videre overenskomstforhandlinger på arbejdsmarkedet; men i det sam-

[Damsgaard.]

lede billede hører de naturligvis med. Derfor er det næppe forkert at sige, at det foreliggende finanslovsforslag i realiteten indebærer mere end dobbelt så store udgiftsstigninger som de 1.000 mill. kr., der direkte fremgår af forslaget sluttal.

For indtægtsposternes vedkommende er der først grund til at udtrykke glæde over, at den højtærede finansminister det sidste par år synes at have overvundet finansministres traditionelle tendens til at undervurdere statens indtægter fra de direkte skatter. Det holdt hårdt, for det er ikke så få år, jeg har måttet kritisere skiftende finansministre, før vi nåede så vidt og for denne posts vedkommende fik det, vi har kaldt et „ærligt finanslovsforslag“.

Tilbage står imidlertid at nå en tilsvarende realisme i vurderingen af statens anden og endnu større indtægtspost, nemlig afgifterne. Vi ved, at selv uden nogen ændring i øvrigt vil det højere indkomst- og forbrugsniveau, som gradvis er nået i løbet af 1964-65, betyde et højere afgifts-provenu i 1965-66, fordi det da vil virke i hele året. Hertil kommer, at blot et uændret pristal fra oktober til januar vil udløse en pristalsportion til foråret. Jeg skal ikke her gætte på resultatet af arbejdsmarkedets overenskomstforhandlinger, men selv uden dette ved vi jo, at selve den forventede produktionsstigning automatisk bl. a. gennem akkordlønninger og de forskydninger i arbejdskraftens sammensætning, der er en del af dens grundlag, vil medføre indkomststigninger, og vi ved af erfaring, at en vis procentvis stigning i indkomsterne giver sig udslag i noget større procentvis stigning i forbruget af netop de beskattede varer. Derfor må jeg have lov at udtrykke en vis skepsis over for forslaget skøn om kun ca. 6 pct.s stigning på denne post, afgifterne.

I forbindelse med selve forslaget er der imidlertid en post, som jeg især vil hæfte mig ved, nemlig anlægsudgifterne, hvor den højtærede finansminister regner med en udgiftsstigning på over 40 pct. Næppe

nogen og i hvert fald ikke venstre vil være uenig med den højtærede minister i, at der på dette område er meget store opgaver, som venter på deres løsning. Det drejer sig om uddannelsesbyggeri, hospitaler, plejehjem, sociale institutioner, trafikantlæg o. s. v., og vi har gennem årene fra venstres side gang på gang efterlyst bedre bevillingsmæssige oversigter over disse opgaver, så vi kunne nå så langt som muligt med deres løsning og samtidig undgå de senere års tilbagevendende skadelige og fordyrende anlægsstop og byggestop og udgiftsstop, og hvad disse udtryk for forfejlet offentlig planlægning ellers er blevet kaldt. Vi kan på dette som på andre områder ikke få alt på én gang, men en langsigtet planlægning og fornuftig prioritetsfølge vil virke fremmende og skabe mere forståelse inden for anlægsområdet. For bevilling alene gør det jo ikke; det er vinduespynt, hvis man ikke samtidig sikrer sig, at de praktiske muligheder for at gennemføre projekterne er til stede. Hvor gerne vi end havde set det, så modsvares de ønsker, man har om en udvidelse af statens bygge- og anlægsudgifter på mellem 40 og 50 pct., ingenlunde af en tilsvarende stigning i produktionsmulighederne inden for dette område. Skal udvidelsen af det offentlige bygge- og anlægsprogram derfor ikke blot ske ved at regulere, beskære mulighederne for at bygge boliger, arbejdspladser, eller betyde, at man sender endnu flere penge ud i en prisfor-dyrende jagt efter produktionsmuligheder, som ikke findes, så forudsætter det en virkelig indsats for at øge kapaciteten inden for bygge- og anlægssektoren.

Venstre har ved flere lejligheder peget på veje hertil, men lad mig blot her som et eksempel nævne det spørgsmål, det ærede medlem hr. Henry Christensen sidste onsdag rejste her i tinget vedrørende byggeri af plejehjem. Jeg tror, vi gør rigtigt i også ud fra de synspunkter at se nøje efter, hvorvidt der overhovedet er realitet i forslaget indhold på dette punkt.

Forslaget viser et overskud på drifts- og

[Damsgaard.]

anlægsbudgettet på godt 900 mill. kr. mod et budgetteret overskud på indeværende års finanslov på knap 600 mill. kr. Nu skal man, som jeg allerede har været inde på, ikke tage disse tal for mere, end de er værd, og det samme gælder naturligvis de budgetterede kasseoverskud på henholdsvis 300 og godt 200 mill. kr., som vi kommer til ved også at indregne statens kapitalbudget. Det er jo ikke mindst disse tal, der har påkaldt opmærksomheden, når talen er om finanslovens sammenhæng med den økonomiske udvikling i det hele taget, selv om de må siges at være et dårligt udtryk for statsfinansernes mangeartede virkninger på den samfundsøkonomiske udvikling.

Ser vi imidlertid på det helhedsbillede af regeringens økonomiske politik, som forslag og fremsættelsestale dog gerne skulle give, er resultatet mildest talt skuffende. Selv med den devaluering, ordene helhedsløsning og økonomisk samordning unægtelig har været ude for i de senere år, vil det vist være svært at knytte dem til dette oplæg fra regeringen. Økonomisk samordning er ikke noget, som er givet ved blot at have en lov med dette navn. Skal denne finanslovdebat ikke slippe sin forbindelse med virkeligheden, så må det siges helt klart, at statsfinansernes muligheder for at bidrage til en sund økonomisk udvikling hænger nøje sammen med resultatet af arbejdsmarkedets forhandlinger. Også venstre deler forhåbningerne om, at arbejdsmarkedets parter må nå frem til et resultat, der ligger inden for det samfundsøkonomisk forsvarlige, men såvel parterne som folketinget og befolkningen har et selvfølgelig krav på, at denne afgørelse ikke træffes i blinde. Regering og folketing skal ikke skyde ansvaret for den samfundsøkonomiske udvikling fra sig blot med en henvisning til arbejdsmarkedets parter.

Det er klart, at den høje beskæftigelse også har sine problemer, men dem må vi jo søge at løse; vi må så at sige lære at leve med den høje beskæftigelse for at kunne bevare den. Det vil uundgåeligt stille betydelige krav til den økonomiske balance indadtil og udadtil, og det er vel også noget af baggrunden for de senere års tale om behovet for en indkomstpøolitik, det vil sige, sådan som jeg opfatter det, en afstemning

af indkomstudviklingen over for produktionens bærekraft. Vi står jo ikke uden holdepunkter i denne forbindelse. Forventningerne om en produktionsstigning for det kommende år på ca. 3 pct. har jo været meget stærkt fremme. Jeg håber ikke, at den højtærede finansminister tager mig det fortrydeligt op, selv om tallet skulle stamme fra de såkaldte vise mænd, men jeg vil gerne indskyde, uden at der heri skal lægges nogen som helst kvalitetsbedømmelse af materialet fra de såkaldte vise mænd, at det har været en højst besynderlig situation, at folketinget og især dets finansudvalg har været forholdt — indtil sidste torsdag i hvert fald — et materiale, som efter regeringens opfattelse dog skulle kunne præge tanker og synspunkter inden for en meget vid kreds af organisationer. Nu har vi altså fået materialet, i alt fald noget af det.

Der er vel ikke noget at sige til, at disse 3 pct.s produktionsstigning ligesom er blevet et nøgletal i den økonomiske situation, måske endda i en grad, så det næsten overskygger, at dette er et tal med væsentlige modifikationer. På den ene side vil det næppe være realistisk at regne med, at prisudviklingen herhjemme med ét slag vil gå helt i ro, hvor ønskeligt det end ville være. Den højtærede økonomiminister har jo for nylig nævnt 2-3 pct.s prisstigning på et år som en slags grænse for det forsvarlige. Jeg skal ikke gå ind i en nærmere diskussion heraf, men blot bemærke, at en begrænsning af prisstigningerne til denne størrelse dog vil betyde en halvering i forhold til de prisstigninger, vi har oplevet det sidste år. Om det lykkes at begrænse prisstigningerne, kan meget nemt blive afgørende for, om vi overhovedet kan nå den forventede, reelle produktionsstigning, som man håber på.

På den anden side er der jo fra flere sider allerede gjort indhug i disse 3 pct.s produktionsstigning, eller hvad procenten nu bliver, når vi også tager hensyn til de uundgåelige prisstigninger. Produktionsstigningen vil i sig selv lægge beslag på en del f. eks. gennem akkordlønningerne og gennem de forskydninger i arbejdsstyrken, der er noget af baggrunden for den større produktion. En pristalsportion til foråret og måske en igen til efteråret vil også tage sin del. Og hertil kommer, at indeværende års betalingsbalanceunderskud jo er et udtryk for,

[Damsgaard.]

at vort samlede forbrug allerede nu overstiger vor samlede produktion i meget betragtelig grad. For indeværende år vil underskuddet blive på 1.200-1.500 mill. kr., og selv om den større høst og en forventet nedgang i lageropbygningen af sig selv skulle bringe det kommende års underskud ned på omkring 1 milliard kroner, må vi ikke glemme, at der er tale om et meget stort underskud ud over det, vi allerede har måttet notere for indeværende år.

Venstre må stærkt bebrejde regeringen, at den i en situation, hvor risikoen for stramning både af afsætningsvilkårene for eksport og de internationale kreditmuligheder er betydelig, på forhånd lægger sin politik til rette efter, at vi i det kommende år skal opleve et yderligere underskud på betalingsbalancen af denne størrelsesorden — et underskud, som kan blive en alvorlig belastning af mulighederne for at bevare den høje beskæftigelse og den høje produktion.

Hvis talen om en indkomstpolitik overhovedet skal have mening, så må den nødvendigvis tage sit udgangspunkt i vort lands faktiske situation. De økonomiske vilkår ændres ikke ved, at man bare sætter kikkeren for det blinde øje og lader stå til. Og det må være et helt selvfølgeligt krav, at indkomstpolitikken ikke på forhånd vælter byrder over på finanspolitikken, som denne ikke har mulighed for at bære. Eller sagt med andre ord: ingen af os bliver bedre stillet ved, at vi bevilger hverandre indkomstforhøjelser, som vi på forhånd ved skal tages fra os igen gennem skatteforhøjelser og forbrugsbegrænsninger. Tværtimod — det betyder hasard med den fulde beskæftigelse, fordi vi uundgåeligt vil stå tilbage med højere omkostninger og med svækket konkurrenceevne. Alt for ofte har vi i de senere år stået i den situation, at vi havde bevilget hverandre indkomststigninger, som vi på forhånd vidste måtte og skulle tages fra os igen gennem øgede skatter og et stort kasseoverskud på statsfinanserne. Denne fremgangsmåde har intet med opsparing endsige med fornuft eller ansvarlighed at gøre, og den må i ganske særlig grad give anledning til betænkeligheder i en situation, hvor den højtærede finansminister åbent

indrømmer, at afgifterne er „spændt til bristepunktet“.

Jeg skal ikke bruge stærke ord; men giver det virkelig ikke regeringen anledning til bekymring, at de indkomststigninger, som regeringen åbenbart er indstillet på stiltiende at acceptere, på forhånd lægger sådanne byrder på finanspolitikken, at den er „spændt til bristepunktet“? Det er i virkeligheden helt fantastisk, at vi i en situation med høj beskæftigelse og aktivitet i verden omkring os og med risiko for vanskeligere afsætningsvilkår har spændt finanspolitikken til bristepunktet og dermed i realiteten helt givet afkald på den som stabilisator over for svingninger udefra. Det har i hvert fald intet med ansvarlig økonomisk politik at gøre.

På hele denne baggrund må jeg på venstres vegne på ny indtrængende opfordre regeringen til klart at give sin vurdering af, hvad der er til rådighed for yderligere indkomststigninger til foråret. En sådan vurdering må helt selvfølgelig afhænge af de forudsætninger og de mål, som opstilles for den økonomiske politik som helhed. Allerede det betyder jo, at man ikke blot kan henvise til arbejdsmarkedets parter, men parterne har tværtimod et rimeligt krav på at kende den ansvarlige regerings vurdering. Der er jo ikke tale om en vurdering, som regering og folketing kommer uden om. Spørgsmålet er alene, om den skal ske nu, hvor den har en mulighed for at bidrage til en reel samordning og en sund økonomisk politik, eller den skal vente, til den kun kan blive en efterregulering af de skader, som eventuelt er sket.

Venstre forlanger ikke, at regeringen skal vurdere i blinde med hensyn til forudsætninger. Derfor skal jeg gerne pege på nogle af dem, som må være de væsentlige, nemlig for det første, at muligheden for fortsat høj beskæftigelse bevares, for det andet, at pristigningerne i det kommende år kan holdes inden for den højtærede økonomiministers 2 à 3 pct., for det tredje, at der kan ske en væsentlig opretning af det løbende underskud på betalingsbalancen, for det fjerde, at der levnes plads til den udvidelse af det offentlige virksomhed, som bl. a. det foreliggende finanslovsforslag er udtryk for, og for det femte, at de samlede indkomststigninger

[Damsgaard.]

ninger ikke på forhånd skal gøre et betydeligt kasseoverskud på statsfinanserne nødvendigt, d. v. s. vi skal undgå de indkomststigninger, som — hvis de gennemføres — blot skal „skummes af“ igen gennem øgede skatter og afgifter.

Jeg skulle måske også blandt forudsætningerne nævne det selvfølgelig, at den indkomstpolitiske linje, som lægges ved arbejdsmarkedets overenskomster, ikke kan undgå at blive retningsgivende for den øvrige indkomstudvikling i samfundet.

Der er uægtelig mange træk i den øjeblikkelige udvikling, som leder tanken tilbage til situationen i vinteren 1960-61. Også dengang havde en regering svært ved at vende tilbage til hverdagens barske realiteter efter en valgkampes højstemte toner. Det var Jeppes opvågnen efter turen i baronens seng. Vi fik så indkomsteksplosionen i foråret 1961 og alt, hvad dermed fulgte. Men udgangspunktet er i dag et andet, og konsekvenserne af en løssluppen udvikling kan blive langt alvorligere.

Derfor er det regeringens simple pligt at vælge den klare tale, også fordi der bag alle den økonomiske politiks tal og enkeltheder ligger et spørgsmål om tillid. Så længe udviklingen og regeringens politik giver dem ret, der siger: hellere bruge pengene i dag, for i morgen er de mindre værd, så længe får vi ikke orden og sundhed i dansk økonomi, ikke den helt nødvendige opsparing, ikke den lavere rente, ikke balance i økonomien indadtil og udadtil og ikke den tryghed i erhverv og beskæftigelse, der er så påkrævet.

Vi skal ikke undervurdere betydningen af, om den økonomiske politik kan skabe en berettiget tillid i befolkningen til, at der bag den ligger vilje og evne til at sikre en sund udvikling i vort samfund. Jeg skal ikke nægte, at det er et stort krav at stille til den nuværende regering, men formår den ikke at leve op dertil, så tror jeg, at et helt afgørende led i dens forudsætninger for at løse problemerne svigter. Også derfor er det på høje tid, at regeringen vælger den klare tale — også hvor det måtte gå ud over dens bekvemmelighed. Den situation, dansk økonomi er bragt i, og mangé af de vanskeligheder, vi står over for, er jo prisen for, at et socialdemokratisk styre i en år-

række har kunnet råde over et flertal. Det er på mange måder allerede i dag en høj pris, og der hviler et tungt ansvar på det flertal i folketinget, som efter valget pegede på den nuværende regering, for, at de kommende måneder ikke skal få denne pris til at vokse alvorligt. Jeg tror, det må siges rent ud, at prisen kan blive meget høj, hvis ikke dette flertal indser, at den hidtidige politiske linje, som bragte os hertil, ikke kan fortsætte. Det er på denne baggrund, jeg har peget på spørgsmål, som en ansvarlig regering ikke kan skyde fra sig, hvis den vil medvirke til at sikre en sund økonomi i vort samfund.

Ud fra disse principielle, vurderende og kritiserende bemærkninger kan jeg på venstres vegne tilsige vor medvirken til en grundig og kritisk gennemgang af finanslovsforslaget for 1965-66 i finansudvalget.

Thestrup: Mit partis ordfører ved behandlingen af udskrivningslovsforslaget, det ærede medlem hr. Poul Møller, fremsatte ved dette forslags første behandling nogle betragtninger over statens finansielle situation, som jeg ganske kan slutte mig til, og hvortil jeg kan henvise. Jeg skal ikke komme ind på betregtninger af denne art her. Jeg skal heller ikke komme ind på, hvordan denne store udgiftsstigning, som der her er tale om, vil blive dækket; det var også et af de spørgsmål, der først og fremmest blev behandlet i fredags. Men jeg vil gerne sige nogle ord om de problemer, som den voldsomme stigning i budgettets udgifter — og dermed naturligvis den voldsomme stigning i det offentliges behov for pengemidler — rejser for vort samfund.

Man har ofte drøftet, hvor stor en del af nationalindkomsten det offentlige burde beslaglægge. Gennem mange år var tallet 25 pct. fremhævet som den absolutte overgrænse, men det er en kendsgerning, at vi har overskredet denne grænse; til næste år kommer vi formentlig op på 35 pct. Jeg skal ikke gøre mig klog på, om dette tal ligger på den ene eller på den anden side af det absolutte maksimum, men jeg føler mig helt overbevist om, at der er en grænse for, hvor meget det offentliges udgifter kan stige, uden at der sker alvorlige skader. Stigningen vil beslaglægge en meget stor del af den produktionstilvækst, der kan forventes.

[Thestrup.]

Konsekvensen kan blive, at produktionsapparatet fratages et af sine væsentligste incitamentter til yderligere aktivitet, ligesom den private opsparing uvægerligt kommer til at undgælde. Jeg kan ikke se rettere, end at man nærmer sig grænsen for det forsvarelige, hvilket også fremgår af den omstændighed, at det er meget vanskeligt for den højtærede finansminister at finde udvej for, hvordan han skal blive i stand til at dække udgiftsstigningerne.

Jeg vil også gerne fremhæve udgiftsstigningerne konsekvenser for det offentlige bidrag til den investering i fremtiden, der er så nødvendig i disse år. Finanslovsforslaget afsætter 1.889 mill. kr. til offentlige, civile anlægsarbejder. Det er ganske vist betydelig mere end i fjor, men det er sikkert klogt at regne med, at der ikke vil blive afholdt anlægsudgifter i det foreslåede omfang. Det er en gammel erfaring, at budgetteringer ikke blot søges dækket gennem højere skatter, men også gennem en reduktion af anlægsudgifterne, fordi driftsudgifterne betragtes som urørlige. Det er noget, der er sket så sent som i år, hvor budgetstigningen har været væsentligt mindre.

Finanslovsforslaget for 1964-65 regnede med, at der ville blive brug for 1.400 mill. kr. til anlægsudgifter, men ifølge det skøn for samme finansår, som nu foreligger, vil dette tal blive reduceret til 1.325 mill. kr. I finansåret 1963-64 udgjorde anlægsudgifterne 1.173 mill. kr. Tager man hensyn til den løn- og prisstigning, der har fundet sted siden 1963-64, har der sikkert ikke siden da fundet nogen reel stigning sted i det beløb, der er anvendt til anlægsudgifter. I perioden fra finansåret 1959-60 til finansåret 1964-65 — altså en 5-årig periode — er de samlede statsudgifter steget fra 5.800 mill. kr. til 11.300 mill. kr. I samme periode er anlægsudgifterne steget fra knap 800 mill. kr. til 1.300 mill. kr. Mens driftsudgifterne i denne periode er steget med 5.500 mill. kr., er anlægsudgifterne kun steget med 500 mill. kr. Med en så voldsom vækst i driftsudgifterne synes jeg, at det er betænkeligt, at anlægsudgifterne ikke er steget mere. Driftsudgifterne har slugt 90 pct. af den samlede stigning, mens der stort set kun er blevet råd til at opretholde stør-

dret aktivitet, for så vidt løsningen af det offentlige investeringsopgaver angår.

Driftsudgifternes begrænsning — eller dog i alt fald begrænsningen i stigningen af dem — bliver derfor en mere og mere vigtig opgave for os, og her vil efter min opfattelse følgende komme i betragtning: For det første må der — i alt fald i en periode fremefter — vises den største tilbageholdenhed med vedtagelse af love, der yderligere belaster driftsbudgettet. For det andet må vi naturligvis — som vi hver gang gør det under behandlingen af finanslovsforslaget i finansudvalget — foretage en nøje gennemgang af alle driftsbudgettets enkelte poster for at se, om vi ikke skulle kunne finde udgifter, som tiden er løbet fra, eller som er overflødige. For det tredje kan vi ikke yderligere udsætte den reform af byrdefordelingen mellem stat og kommune, som så ofte har været omtalt — stadig uden at der er sket noget; det kan ikke være rigtigt, at det er den ene myndighed, der bevilger, og den anden, der betaler. For det fjerde må det offentlige ansættelsespolitik tages op til overvejelse, idet antallet af statsansatte stadig er stærkt stigende. Og for det femte må en rationalisering og modernisering af den offentlige administration fremskyndes, eventuelt gennem bistand af uafhængige rationaliseringssekspertter.

Inden jeg går over til at sige noget om hvert af disse enkelte forhold, jeg har nævnt, vil jeg komme med nogle lidt mere almindelige betragtninger. Der er i de senere år her i landet sket en meget stor udvidelse af statens aktivitet. Den tager sig af flere områder inden for samfundslivet, end den før tog sig af, og den tager sig i langt højere grad af de områder, som den også tidligere tog sig af. Under en sådan stor udvidelse kan det ikke undgås, at der sker fejlinvesteringer. Tillige medfører det, at meget af det, der tidligere eksisterede, tidligere var, bliver forældet, og det medfører, at der sker en overlapning eller rettere sagt sker mange overlapninger.

Inden en sag kommer i finansudvalget — enten den nu kommer der, fordi den er på finanslovsforslaget, eller den kommer der som et aktstykke — er den jo gået igennem administrationens og finansministeriets skærsild. Alligevel er jeg bange for, at der

[Thestrup.]

af og til går noget igennem, som ikke burde gå igennem, og at vi — dette gælder også det høje ting — af og til bevilger noget, vi ikke burde bevilge. I nogle tilfælde tror jeg at det sker på grund af mangel på fornøden sagskundskab. Hvem kan f. eks. uden for en kreds af ganske få fagmænd bedømme, hvorvidt et eller andet professorat bør oprettes, eller hvorvidt en eller anden art kostbare instrumenter bør indkøbes til hospitalerne, eller hvorvidt det er rimeligt at sætte forskning i gang på et eller andet område?

Jeg er også bange for, at vi alle i nogle tilfælde lader os bevæge af, at et eller andet område er i særlig grad populært. Er man f. eks. ikke alt for ofte alt for bange for at sige nej til noget, der vedrører den sociale forsyng, eller for at sige nej til noget, der vedrører u-landshjælpen? Jeg tror også, at gamle traditioner spiller en stor rolle og en for stor rolle for os. Lad mig f. eks. nævne højskolen. Der er her i landet en tradition for at støtte højskolerne, og det er med rette; men derfor kan det jo godt være, at vi burde se på tilskuddene til dem, og at tilskuddene til dem trængte til at gå igennem.

Endelig er der en tilbøjelighed hos os til at tro, at når vi blot på et eller andet område ansætter en hel masse mennesker, så når vi dermed det mål, vi har sat os på det pågældende område. Men fordi vi ansætter et par videnskabsmænd på et eller andet område og giver dem medhjælpere, en del medhjælpere måske, er det slet ikke sikkert, at vi når frem til det forskningsresultat, vi tilsigtede. Det er heller ikke givet, at en social institution, fordi den får et stort antal medhjælpere, tilgodeser netop det sociale forhold, som vi ønskede at hjælpe frem.

Jeg har nævnt nogle eksempler, og der kan sikkert findes andre, som er mere oplysende. Dog vil jeg gerne sige, at man må ikke tro, at jeg vil forfølge de i statens tjeneste ansatte. Jeg har selv i en del af min studietid og i hele mit liv, efter at min studietid var forbi, virket i statens tjeneste, og jeg har en ganske kort tid været formand for en gruppe af de i statens tjeneste ansatte. Jeg kender alt for godt stats tjenestemændene og føler mig alt for

stærkt knyttet til dem til at ville angribe dem. Men jo flere vi ansætter i statens tjeneste, jo vanskeligere bliver det at skaffe dem gode forhold, gode lønninger og gode advancementsmuligheder. I dag kan enhver få en lige så vellønnet plads ude i det private erhvervsliv og en lige så sikker plads; ja, det private erhvervsliv trænger til alle de kvalificerede kræfter, det kan få, og det kan jo ikke hjælpe, at vi ofrer alt på administrationen; produktionen er nu engang det grundlag, hvorpå vi alle skal leve.

Dernæst skal jeg gå over til at sige noget lidt mere specielt om de 4 punkter. Vedrørende det første punkt, det, der drejer sig om nye udgiftkrævende love, kan jeg ifølge sagens natur ikke sige mere her.

Vedrørende det andet punkt vil jeg gentage, at med den meget store vækst, der er sket i statens aktivitet på forskellige områder, social forsyng, undervisning, forskning, o. s. v. o. s. v., kan vi ikke se bort fra den mulighed, at der er skudt vildskud op. Det er også sandsynligt, at der på nogle punkter er sket en udvikling, som i og for sig ville være ønskelig, om vi havde råd til den, men som i den situation, hvori vi er, må betragtes som overdreven, og dér vil jeg igen henvide til muligheden af, at man i sociale institutioner — jeg vil her nævne visse ungdomshjem — antager et overordentlig stort antal medhjælpere ud fra den opfattelse, at man dermed klarer forholdene. Vi har i finansudvalget haft tilfælde, hvor vi har drøftet, om det ikke i virkeligheden var forkert at ansætte så mange.

Som et af de områder, der ligesom ikke har fulgt med i udviklingen, vil jeg gerne nævne statsbanerne. Jeg vil henlede opmærksomheden på statsbanernes budget. I forhold til regnskabet for 1963-64 stiger indtægten kun med ca. 10 mill. kr. fra 776 mill. kr. til 785 mill. kr., medens udgiften stiger med næsten 100 mill. kr. fra 916 mill. kr. til 1.010 mill. kr. Samtidig stiger antallet af ansatte med 70. Det vil altså sige, at samtidig med at der pålægges landevejstrafikken øgede afgifter, stiger statens tilskud til jernbanetrafikken. Og så er der endda ikke taget hensyn til, at udgiften til statsbanernes pensioner er holdt udenfor, og at den investerede kapital er sat til en lav forrentning. Var det ikke

[Thøstrup.]

rimeligt, at man fik regnskaber frem for de enkelte jernbanestrækninger, således at vi kan se, om ikke forholdet er det, at underskuddet frémkommer ved, at svagt trafikerede sidelinjer opretholdes, skønt de burde have været nedlagt? Det er vel også et stort spørgsmål, om vi ikke ved at ned-sætte tilskuddet til privatbanerne kunne få de dårligste og de mest urentable af disse nedlagt.

Vedrørende den kgl. grønlandske handel vil jeg gerne bemærke, at dens underskud er steget til 27 mill. kr. I anmærkningerne til finanslovsforslaget nævnes, at omsætningen i privatejede butikker i Grønland udgør en stigende andel i detailomsætningen, hvorfor der ventes en yderligere forskydning i Handelens omsætning fra detail- til engrossalg med deraf følgende nedgang i den samlede bruttoavance. Jeg synes, at denne oplysning rejser spørgsmålet, om tidspunktet ikke er inde til at lade private få del også i engroshandelen i Grønland og måske derved fremskynde den afvikling af den kgl. grønlandske handel, som dog vel må være det endelige mål.

Jeg har nævnt disse to områder som eksempler og kun som eksempler. Jeg vil tro, at vi under finanslovsforslagets gennemgang i finansudvalget kan finde andre, hvor lignende forhold gør sig gældende.

Vedrørende punkt 3 vil jeg gerne sige følgende: under mit partis landsrådsmøde i Herning i november i år fremsatte mit partis politiske ordfører, det ærede medlem hr. Poul Møller, nogle betragtninger over det nødvendige og formålstjenlige i at foretage en virkelig decentralisering af vor administration ved at lægge en betydelig del af den ud til amter og kommuner. Samtidig skulle man undgå det besværlige og bekostelige refusionssystem ved at lade den største del af skatterne blive i amter og kommuner, mod at disse endeligt afholdt en række af de udgifter, der nu refunderes, såsom udgifter til social forsyning, undervisning, veje o. lign.

Det er klart, at før dette kan ske, må en omfattende sammenlægning af kommuner og måske også af amter finde sted. Men man ville til gengæld opnå, at de, der skulle træffe afgørelserne, var i nær berøring med de forhold, der skulle behandles, og med de

folk og institutioner, de skulle forhandle med. En masse korrespondance og antagelig også en del rejser ville undgås, og derved kunne man spare både penge og folk.

Det er jo tanker, der i de senere år har vundet stadig større udbredelse, og den højtærede finansminister har i sin fremsættelsestale sagt, at disse forhold for tiden studeres i et særligt udvalg, men tilføjet, at der ikke vil fremkomme forslag vedrørende denne problemkreds i vinter. Blot det dog ikke går, som der står i det gamle ordsprog: „Mens græsset gror, dør hørsemor“.

De bemærkninger, jeg har at sige om de af mig opstillede punkter 4 og 5, vil jeg gerne slå sammen, idet disse to forhold er nøje sammenhørende. Kun gennem en rationalisering og modernisering af den offentlige administration kan vi nå frem til en begrænsning i antallet af de i statens tjeneste ansatte.

I „Statsfinanserne november 1964“, pag. 22, findes der en tabel, der viser statens lønudgifter for finansårene fra 1960-61 til 1963-64. Der er her en stigning fra 3,1 milliarder kr. til 4,8 milliarder kr. Der findes ingen sådan opgørelse for finansåret 1964-65 — altså det, vi er i — eller for det, der omhandles i dette finanslovsforslag, 1965-66. Men hvis man gennemgår det foreliggende finanslovsforslag og følger de 3 tal for lønninger, der vedrører hvert ministerium og hver institution er angivet, vil man se, at regnskabets tal — altså tallene for 1963-64 — næsten alle steder overgås af budgettets tal — altså tallene for 1964-65 — og at disse igen næsten alle steder overgås langt af tallene i lovforslaget — altså for 1965-66. Hertil kommer så yderligere de lønstigninger, der kommer for statstjenestemændenes og de overenskomstansattes vedkommende.

Jeg kritiserer ikke den enkelte tjenestemand's løn. Den er i forhold til de indtægter, man har andre steder — først og fremmest ude i de private erhverv — ikke for høj; nærmere er vi vel ved at kunne sige, at staten har vanskeligt ved at få folk med de fornødne kvalifikationer, fordi der gennemgående af sådanne tjenes mere ude i de private erhverv. Det er det store og navnlig det stigende antal af ansatte, der volder mig bekymring, og her er det, jeg spørger den højtærede finansminister, om han ikke tror, at det ved en rationalisering og moder-

[Thestrup.]

nisering af den offentlige administration ville være muligt at opnå en indskrænkning i antallet eller i hvert fald opnå, at vi ikke fik yderligere stigninger. Mon ikke den forretningsgang, der i alt fald er del steder endnu anvendes i administrationen med den enkelte sags vandring fra de laveste til de højeste led og med omfattende høringer hos institutioner og personer uden for centraladministrationen, er noget, der er blevet for gammeldags i vor tid? Jeg er klar over, at man en del steder har modificeret systemet og er gået i gang med visse nyordninger; men går det ikke for langsomt hermed; og standser man ikke alt for ofte på halvvejen? Er man ikke for tilbøjelig til i administrationen — ikke blot i centraladministrationen, men også i statens øvrige administration; jeg har set en lille smule til det i den lille afdeling deraf, som jeg har med at gøre — at vægre sig ved at bruge metoder og arbejdsmaskiner og -redskaber, der i høj grad kunne lette arbejdet?

Jeg fremsatte for nogle år siden under finanslovdebatten det spørgsmål, hvorfor man satte sig imod anvendelsen af fotokopiering af tinglysningsgenparter. Jeg så for kort tid siden, at den undersøgelse, man i den anledning havde sat i gang, nu var ved at være afsluttet, men resultatet var blevet negativt.

Det ærede medlem hr. Langkilde stillede i sidste spørgetid det spørgsmål til den højtærede justitsminister, om han ikke ville gå ind for en ændring af færdselsloven, således at kørekort til motorkøretøjer ikke skulle fornys hvert 5. år. Herved kunne der spares megen tid på motorkontorerne. For mig at se måtte det være let at finde en ordning, der uden at sætte noget til i sikkerhed indførte en meget længere gyldighedsperiode for kørekort.

I sidste nummer af Kriminalpolitibladet har en kriminaloverbetjent fra Glostrup beklaget sig over, at han og hans kolleger ikke havde den fornødne tid til at få sagerne opklaret, og da han så blev spurgt om, hvad han nu foretog sig med hensyn til et indbrudstyveri og hærværk, som han havde besigtiget gerningsstedet for, svarede han — jeg beder om tilladelse til at citere fra Berlingske Tidende for den 3. ds., der igen

citerer overbetjentens udtalelser i fagbladet —:

„Jeg gør det, at jeg går hjem og skriver en rapport. Det tager en halv times tid. Rapporten bliver journaliseret og anbragt i min skuffe, hvor den ligger i en måneds tid for derefter at blive henlagt. Den tages kun frem, hvis en eller anden tilstår indbruddet.“

I Berlingske Aftenavis for den samme dato kritiseredes — og jeg synes med fuld rette — at politiet skal løbe rundt til alle de mennersker, der har glemt at betale deres radio- eller fjernsynsafgift, og optage rapporter i alle disse tilfælde.

Disse to eksempler gav jo anledning til, at man i fjernsynet interviewede et par politimestre og politidirektøren, om politiets arbejde nu var rigtigt tilrettelagt, og om der var tilstrækkeligt personale. Vi har her i finanslovsforslaget et forslag om udvidelse af politiets personale, og efter min opfattelse er det meget vigtigt, at vi, som en af politimestrene foreslog det, får foretaget en virkelig undersøgelse af disse forhold. Vi må jo nemlig have et politi, der har tilstrækkelig tid og tilstrækkeligt mandskab til at patruljere på gader og veje, eftersom det er en af de bedste metoder til at hindre forbrydelser og færdselsforseelser. Men vi må naturligvis først og fremmest have et politi, der hurtigt er i stand til at opklare forbrydelserne og pågribe forbryderne. Jeg har gentagne gange her i tinget gjort mig til talsmand for, at forbrydelse i høj grad kunne bekæmpes ved en forbedring af de sociale forhold. Slumkvarterer, alkoholisme, prostitution og dårlige boligforhold avler forbrydelser.

Hvis politiet ikke kan nå at patruljere, og hvis man ved, at politiet er bagefter med at opdage forbrydelser og pågribe forbryderne, så er også dette i høj grad medvirkende til at lede svage mennesker ind på forbryderbanen.

Hertil kommer, at patruljering — ikke mindst på vejene — vil få antallet af færdselsuheld og -ulykker til at gå ned. Dette ville med alle de ulykkelige følger, disse uheld og ulykker har — og store økonomiske tab giver de jo vort samfund — være meget værdifuldt. Så måtte man for mig at se hellere indskrænke politiets mangfold-

[Thestrup.]

dige kontorarbejde. Og mon ikke også rapportskrivningen med udbytte kunne formindskes til fordel for det egentlige politiarbejde?

Jeg vil nævne endnu et område, og her tror jeg jeg har den højtærede ministers tilslutning. Det vedrører anvendelsen af overkvalificeret arbejdskraft, altså det forhold, at man anvender jurister og økonomer, hvor en flink kontorist kan gøre arbejdet lige så godt — ja, måske bedre. Da jeg for mange år siden som ung dommerfuldmægtig kom til Øster og Vester Hanhereder, var det førstefuldmægtigen, der registrerede tinglysningsdokumenterne. Det ansås dengang for et meget vanskeligt arbejde, som kun en erfaren og meget øvet jurist kunne udføre. I dag udføres dette arbejde næsten overalt af en dygtig kontormedhjælper. Arbejdet gøres lige så godt — ja, snarere bedre end tidligere — og der er langt flere dokumenter end før, og de er bestemt ikke lettere at have med at gøre, end de tidligere var. Det er klart, at kommer der et juridisk problem, så går den pågældende dame til fuldmægtigen eller dommeren med det, men selve registreringen udfører hun faktisk bedre, end juristen gør det. Jeg er helt overbevist om, at det samme, som er sket på dette område, kunne gennemføres — det er jo altså gennemført nogle steder — men det kunne gennemføres på en række andre områder. Men der er stadig i centraladministrationen en tilbøjelighed til at ville have jurister og økonomer ansat alle vegne, hvor man skal bruge personer. Der er i allerhøjeste grad brug for dem andre steder til egentlig juridisk arbejde, så det er forkert at bruge dem, hvor de kunne erstattes af kontor-medhjælpere. Ved at ansætte færre jurister og økonomer i administrationen kunne vi tillige bidrage til, at vi med tiden kunne få en lettelse i advancementsforholdene, som i dag absolut ikke er særlig gode.

De eksempler, jeg har nævnt, har jeg taget fra retsvæsenets og politiets område,

fordi det er de områder, jeg kender bedst. Jeg har næsten udelukkende taget eksempler fra de sidste dage, men jeg er overbevist om, at retsvæsenet ikke er det sted i administrationen, hvor man har de mest uhenigtsmæssige arbejdsformer og den største mangel på rationalisering og modernisering. Jeg er også overbevist om, at man ved nærmere søgen kunne finde endnu en række eksempler — og langt mere talende eksempler end dem, jeg har nævnt.

Jeg har gang på gang under behandlingen af finanslovforslag nævnt dette forhold, fordi jeg mener, at det er meget vigtigt, vi får gjort noget ved de fejl, der er. Det vil betyde færre ansatte og dermed lavere udgifter for staten. Jeg er ikke i tvivl om, at det tillige vil give en hurtig og mere effektiv behandling af sagerne, og jeg er også overbevist om, at det vil bevirke, at der bliver bedre advancementsforhold for de ansatte og bedre og mere tilfredsstillende forhold at arbejde under for alle dem, der skal arbejde i administrationen.

Jeg skal kort til slut gentage, hvad jeg har sagt:

Jeg har ytret vor betænkelse ved den store del af nationalindkomsten, som beslaglægges til skatter og afgifter.

Jeg har gjort opmærksom på, at det er driftsudgifterne, der er vokset så stærkt, mens anlægsudgifterne, når hensyn tages til pris- og lønudviklingen, ikke medfører anlæg af større omfang end tidligere.

Jeg har heroverfor fremholdt nødvendigheden af at være forsigtig med love, der yderligere belaster driftsbudgettet, og anbefalet at søge frem til besparelser på dette budget.

Jeg har peget på det offentliges personalepolitik og nævnt, at personale kunne spares ved decentralisering af administrationen, ændringer af byrdefordelingen mellem stat og kommune, moderniseringer og rationaliseringer samt ved mindre anvendelse af overkvalificeret arbejdskraft.

Jeg har endvidere henstillet at undersøge, om nedlæggelsen af urentable banelinjer

[Thestrup.]

kan fremskyndes, og om den kgl. grønlandske handels budget ikke opfordrer til indskrænkning af dens virksomhed.

Med disse bemærkninger skal jeg tilsige mit partis medarbejde ved behandlingen af finanslovsforslaget.

Grethe Philip: Den samfundsøkonomiske problemstilling, vi står i i dag, er som så ofte før stærkt præget af vore vanskeligheder på det valutatiske område. Der forventes et underskud på vare- og tjenestebalancen i indeværende år på 1.200-1.500 mill. kr. og et underskud på muligvis ca. 1.000 mill. kr. for finansåret 1965-66. Det må være klart for alle, at selv om valuta-situationen til dels skyldes store og nyttige investeringer såvel inden for det private erhvervsliv som i den offentlige sektor, så er stillingen dog uholdbar på længere sigt. Samtidig har vi en beskæftigelse, der er så høj som nogen sinde. De sidste ledighedstal for november måned ligger for landet som helhed på ca. 1 pct., og spredningen i ledighedstallene er såvel geografisk som fagligt bemærkelsesværdigt ringe. Selv om ledigheden i Nordjylland og enkelte andre steder ligger noget højere end gennemsnittet, d. v. s. oppe på ca. 4-5 pct., kan vi dog med tilfredshed konstatere, at der ikke i øjeblikket er tale om arbejdsløshedsøer. Den høje beskæftigelse er i sig selv et gode, der ikke kan vurderes højt nok, ja, man kan vel betegne den som opfyldelsen af det vigtigste mål for den økonomiske politik, men høj beskæftigelse, høj aktivitet, gør det også lettere for os at sætte ind med sanerende midler over for vor valutasituation.

Ved tidligere lejligheder har man måttet nære betænkelighed ved at anvende forbrugsbegrænsning som et middel til at ned-sætte efterspørgslen efter fremmed valuta, fordi man frygtede, det kunne føre til arbejdsløshed. Nu er vi derimod i den situation, at vi ad finanspolitisk vej kan bremse forbruget og dermed efterspørgslen efter fremmed valuta, uden at det vil gå ud over beskæftigelsen, fordi industrieksportfagene må formodes at ville opsuge en eventuel ledig arbejdskraft.

Nationalbankdirektøren har for nylig udtalt sig meget pessimistisk om hele den økonomiske situation, medens det økono-

miske råds formandskab, de vise mænd, synes at se noget lysere på situationen. Men hvilken betragtning man nu end an-lægger, er det ganske klart, at med forårets afsluttende overenskomstforhandlinger for-ude og det pres, der ligger i forskellige grup-pers krav om fortsatte indkomstforøgelser, står vi i en meget alvorlig situation, der kræver, at vi her i folketinget griber ind med tilstrækkelig kraftige konjunkturregulerende midler, og dér er vi som sagt i den heldige situation, at finanspolitikken uden uheldige beskæftigelsesmæssige bivirkninger kan sættes ind som et effektivt og hurtigt virkende konjunkturpolitisk middel, hvis vi da ellers har mod og mandshjerte til at benytte os deraf.

Jeg vil gerne understrege, at vi i mit parti anser det for en forpligtelse at medvirke til, at finanspolitikken taget som en helhed tilrettelægges således, at den økonomiske balance sikres. Eller sagt med andre ord: vi mener, at det må være folketingets opgave at se til, at nettoresultatet af vor lovgivning vedrørende statens ud-gifter og indtægter giver et kasseoverskud, der er tilstrækkeligt til at skabe økonomisk ligevægt. Jeg stiller det så skarpt op, fordi det nok kan være fristende at føre en kort-sigtet politik og kun lige sørge for dagen og vejen finanspolitisk set; men det er efter min mening ikke nok. Det må være vor, det må være hele folketingets opgave at se tingene i sammenhæng og lægge en plan, der sigter på mere langsigtede mål. Der er i Danmark en beklagelig tradition for, at vi griber for sent ind med de finanspolitiske virkemidler. Vor større viden om den økonomiske mekanisme burde gøre os mere interesseret i en hurtig reaktion, når den økonomiske udvikling er ved at gå i en gal retning.

Det ærede medlem hr. Poul Møller hævder, som allerede nævnt af det ærede medlem hr. Lysholt Hansen, i sit indlæg i Mandagsdebatten i går i Berlingske Tidende, at vi befinder os i en statsfinansiel krise, og henviser til, at staten mangler de 1.400-1.500 mill. kr., som skulle til for at skabe dækning for de stigende udgifter og for at få det overskud, som finansministeren anser for nødvendigt for at bremse en fortsat valutanedgang. Jeg er klar over, at VK-partierne godt kan lide at tale om krise,

[Grethe Philip.]

men hvorfor nu devaluere dette ord? Det er ikke rimeligt at tale om krise, når alle hjul i samfundet er i fuldt sving, men det er i høj grad på sin plads at gøre opmærksom på, at vi er ved at påtage os nye store statsudgifter, samtidig med at vi giver slip på nogle indtægter, og at for alt dette må der skabes dækning og mere til, hvis vi vil holde vor økonomi i ave. Det er ikke en krise, men det er et spørgsmål om balancekunst og om ansvar.

Det er ikke muligt af det foreliggende finanslovsforslag at se, om de økonomiske mål vil blive nået. Dertil er der for mange ubekendte størrelser. Lovforslaget kan vel i det hele taget ikke betragtes som meget mere end et arbejdsprogram, en skitse til det lovforslag, der skal vedtages til foråret.

Finansministeren har afsat 575 mill. kr. i reserve, hvoraf de 375 mill. kr. er tænkt til imødegåelse af forventede genbevillinger og tillægsbevillinger, medens de 200 mill. kr. er hensat til dyrtidsregulering af lønninger og pensioner efter januarpristallet. Det er nok klogt at regne med, at hele dette reservebeløb vil blive brugt til de formål, hvortil det er hensat.

Herudover opstiller finansministeren et kasseoverskud på 300 mill. kr., men der er ligesom ikke meget realitet i dette tal. Det virker nærmest skyggeagtigt, når vi ved, at der samtidig opereres med ændringer i statens indtægter og udgifter, der tilsammen måles i milliardbeløb. Jeg tænker her bl. a. på afviklingen af tjenestemændenes lønefterslæb, på nedgangen i provenuet af indkomstskatterne som følge af en ændret udskrivningslov, på eventuelle udgifter i forbindelse med overenskomstfornyelserne, på de nye afgiftslove og på de forestående drøftelser om landbrugsordningerne. Hertil kommer yderligere, at resultatet af overenskomsterne på det private arbejdsmarked vil være afgørende for, hvor stærkt et behov der vil være for ad finanspolitisk vej at dæmme op for efterspørgslen.

De mange ukendte faktorer gør det meget vanskeligt at vurdere, hvor stort et kasseoverskud vi skal stile imod for at holde den økonomiske balance. Opgaven bliver heller ikke lettere af, at vi muligvis skal gennemføre en finanslov, før alle de forhold, jeg

her har nævnt, er helt afklaret; jeg tænker bl. a. på landbrugsordningerne. Må jeg i denne forbindelse sige, at jeg regner med, at med de forbedrede indkomstforhold for landbruget må tiden være inde til at afvikle de kontante tilskud. Samtidig ønsker vi fra radikal side at gå positivt ind i en drøftelse om landbrugets finansieringsforhold i forbindelse med dets rationalisering og strukturproblemer.

Det er som sagt næppe muligt på dette tidspunkt at fastsætte, hvor stort kasseoverskuddet bør være. Finansministeren har udtalt, at han skønner, der vil være behov for et kasseoverskud af mindst samme størrelse som det, vi får i år, d. v. s. på ca. 700 mill. kr. Sætter vi os dette som mål, vil det kræve store ekstraskatter, og der er også allerede forvarsler om en betydelig generel forhøjelse af de indirekte skatter under en eller anden form. Kombineret med de foreslåede nedsættelser i indkomstskattesatserne betyder det en omlægning af beskattningen over mod forbrugsskatterne. Det er almindelig kendt, at vi i det radikale venstre går ind for en sådan skatteomlægning. Dette blev der også klart givet udtryk for af partiets ordfører, det ærede medlem hr. Baunsgaard, ved første behandling af udskrivningslovsforslaget forleden dag, idet det dog samtidig blev pointeret, at det for vort parti er en absolut forudsætning, at omlægningen ikke får en social slagside, men at den sociale linje fastholdes, når man betragter den samlede skattelovgivning under ét.

Når vi går ind for en omlægning af skattelovgivningen med større vægt lagt på forbrugsskatterne, er det ikke mindst, fordi vi mener, at finanspolitikken derved vil kunne blive et mere effektivt og hurtigere virkende middel til regulering af konjunkturerne. Men det er ikke ligegyldigt, i hvilken form den indirekte skat opkræves. Den nuværende engrosoms, som de konservative i sin tid tvang igennem, er som bekendt ikke velegnet til hurtig konjunkturregulering. Vi har noteret os, at finansministeren overvejer at gå over til en merværdiskat. Uden på nogen måde at tage bindende stilling til en sådan skat føler vi os dog på forhånd tiltalt af princippet — men er det muligt? Jeg stiller spørgsmålet til den højtærede finansminister: er det teknisk muligt inden for den ret

[Grethe Philip.]

korte tid, der står til rådighed, at tilrettelægge en sådan overgang til merværdibeskatning? De sidste oplysninger, vi har fået fra andre lande, der har tilsvarende overvejelser i gang, f. eks. fra Sverige, kan nok gøre én lidt skeptisk over for muligheden af en hurtig omlægning; og hvis det nu ikke lader sig realisere, hvad har så den højtærede finansminister i sinde? Hvorledes skal vi da ad finanspolitisk vej tilstrækkelig hurtigt kunne dæmme op for den høje efterspørgsel?

Når jeg er kommet så meget ind på kasseoverskuddet, dets størrelse og måden, hvorpå det tilvejebringes, må det ses på baggrund af den store vægt, det radikale venstre lægger på en samordning af vor økonomiske politik. Vi vil i de kommende måneder stå i en situation, hvor denne samordning mellem finans-, løn- og rentepolitik er mere nødvendig end nogen sinde. Man kan ikke helt frigøre sig for, at der er en vis latent fare for en indkomstekspllosion. Sporene fra 1961 burde skræmme, men de gør det næppe i tilstrækkelig grad, hvis vi ikke hver på vort hold gør vort til, at kravet om hensyntagen til den økonomiske balance både forstås og efterleves.

I det radikale venstre noterer vi med glæde den vejledning, der nu står til rådighed gennem de vise mænds redegørelse vedrørende den aktuelle situation, og de muligheder, situationen indebærer for indkomstforøgelse. Jeg føler mig overbevist om, at dette vel underbyggede materiale vil være et godt grundlag for videre drøftelser i de kredse, hvor de afgørende beslutninger træffes. Mit parti har med glæde bemærket, hvorledes VK-partiernes kølighed over for tanken om et økonomisk råd er veget, selv om den næsten krystende omfavnelser, der nu bliver formandskabet og dets virksomhed til del, kan synes at være lidt for meget af det gode.

Jeg ønsker på ny at understrege, at formandskabets funktion udelukkende er af vejledende karakter. Ansvaret for de beslutninger, der træffes, ligger i nøjagtig samme udstrækning som hidtil hos folketinget, men vi mener stadig, bl. a. på grundlag af de erfaringer, man har gjort i den korte tid, det økonomiske råd har eksisteret, at det er af stor værdi, at parterne på arbejdsmarkedet kan mødes og

sidde sammen omkring et rundt bord til en fortløbig og uforbindende drøftelse, der føres på grundlag af et materiale og et oplæg tilvejebragt af nogle sagkyndige, der står uden for parterne. Skal hensigten med denne drøftelse nås, vil det imidlertid være nødvendigt, at der ikke på et for tidligt tidspunkt bringes partipolitik ind i debatten. At der har været røster fremme om, at formandskabets oplæg til debatten i det økonomiske råd skulle være almindeligt tilgængeligt, er forståeligt, særlig i betragtning af pressens overordentlig veludviklede evne til at skaffe sig adgang til at blive orienteret om oplæg og pressens forståelige lyst til at bringe det videre til læserne. En tidlig offentlig debat er næppe hensigtsmæssig, hvis man ønsker, at drøftelserne i rådet skal foregå i åbenhed, hvor parterne frit kan fremsætte deres synspunkter og i fri samtale vurdere bærekraften af modpartens argumentering. Noget andet er, at det er overordentlig ønskeligt, at der nu kommer en almindelig, bred drøftelse af den beretning, som det økonomiske råd netop har afgivet til regeringen.

Det kan næppe her være stedet at drøfte spørgsmålet om den lønpolitik, der bør føres i de kommende måneder, men jeg kan ikke afholde mig fra at sige, at jeg er ganske på linje med finansministeren i hans opfattelse af, at formandskabets bedømmelse af lønpolitikken og dets skøn over den lønramme, der må stiles imod, er betydelig mere realistisk end de tanker, der har været fremsat af nationalbankdirektøren.

Formandskabet opererer i sin beretning med, på hvilke vilkår man kan gennemføre en frivillig indkomstpolitik for lønmodtagerne. Man må så håbe, at parterne, når nu den endelige afgørelse skal træffes, frivilligt går ind under deres del af ansvaret for, at den økonomiske balance kan holdes.

Jeg skal heller ikke i øvrigt gå nærmere ind på beretningen, som formodentlig allerede vil være læst af adskillige af tingets medlemmer. Jeg vil blot her fæste mig ved to punkter.

Det ene er den plads, formandskabet tildeler henholdsvis indkomstpolitikken og finans- og pengepolitikken i det økonomiske orkester. Det siges herom, at indkomst-

[Grethe Philip.]

politikken muligheder i en samlet stabiliseringspolitik består i ved at holde stigningen i pengeindkomstniveauet inden for bestemte rammer at bidrage til, at prisniveauet holdes nogenlunde stabilt og konkurrenceevnen intakt, mens det fortsat påhviler finans- og pengepolitikken at afpasse den samlede efterspørgsel i samfundet efter de givne produktionsmuligheder. Jeg nævner det her, fordi det jo netop er denne sidste sammenfattende opgave, det til syvende og sidst er folketingets opgave at løse ved udformningen af finansloven.

Det andet punkt, jeg gerne vil komme lidt ind på, er formandskabets bemærkninger om eventuelle regulerende indgreb over for investeringerne. Det har med rette vakt en del opmærksomhed, at formandskabet overhovedet har villet sætte et spørgsmålstegn ved betimeligheden af de store investeringer. Man siger i virkeligheden i formandskabet noget i retning af — frit fortolket: er investeringerne at betragte som en hellig ko, der for længe har kunnet få lov til at græsse frit, eller skal vi over til at indføre begrænsninger i græsningsmulighederne?

Jeg tror, man gør klogt i først at gøre sig klart, at det, søgelyset har været rettet imod, ikke har været selve investeringernes værdi, men investeringstakten. Måske bør man overveje bl. a. gennem lovgivningen at give muligheder for i en periode at kunne dæmme op for en investering, der tager så voldsom fart, at den på længere sigt kan være årsag til, at der må foretages en meget kraftig opbremsning med eventuelle beskæftigelsesmæssige virkninger. Jeg vil ikke på forhånd helt afvise, at tiden måske kan være inde til overvejelser herom, men samtidig vil jeg stærkt advare imod, at man i denne forbindelse glider over på tanken om også at ville pille ved prioriteringen af statens investeringer i relation til det almindelige forbrug.

For mit parti står det som noget helt centralt — jeg skal senere komme lidt nærmere ind på det — at vi i årene fremover stadig må sætte meget kraftigt ind på en fortsat udbygning af de offentlige institutioner og anlæg, der er af afgørende betydning for en fortsat vækst i produktion og velfærd. Men dette forhindrer ikke,

at der meget vel af samfundsøkonomiske grunde kan være et behov for en større koordinering mellem de kommunale investeringer, specielt anlægsinvesteringerne, og den økonomiske politik, der føres af regeringen.

Vi er her inde på spørgsmålet om hele det system, hvorefter der ydes tilskud fra staten til kommunerne. Jeg er klar over, at der igennem nogen tid har været drøftelser i gang herom. Jeg ville være taknemlig, om den højtærede finansminister ville sige lidt om, hvor langt man er fremme i disse overvejelser.

Inden jeg går over til nogle bemærkninger om de enkelte budgetområder, vil jeg gerne sige et par ord om den mere tekniske opstilling og behandling af finansbudgettet.

Finansministeren var allerede sidste år inde på tanken om en ny opstilling af budgettet med større anvendelse af rammebevillinger. Vi fik ikke i finansudvalget tid og lejlighed til en mere dybtgående behandling heraf, men jeg forstår, at den nu er forestående, og jeg vil gerne på mit partis vegne give tilsagn om en på forhånd velvillig indstilling over for et positivt resultat af disse overvejelser. Rammebevillinger skulle kunne føre til en større smidighed inden for det enkelte udgiftsområde og give administrationen på det enkelte felt en større frihed til at tage stilling til enkeltheder i det daglige, men det må også følges op af et skærpet krav om at holde sig inden for den afstukne ramme. Det vil altså yderligere kunne medvirke til at gøre finanslovsforslaget realistisk, i hvert fald realistisk inden for de enkelte fagområder.

Det er jo ingen hemmelighed, at finansudvalget har måttet arbejde med adskillige tilfælde af betydelige overskridelser. Det gælder særlig i byggesagerne. Noget kan forklares af ændret lovgivning under byggeriet eller af stigende løn og prisstigninger; men mon der ikke desuden er behov for, at der sker en vis mentalitetsændring i retning af, at de ansvarlige ikke først og fremmest føler ansvar over for et bestemt område eller løsning af en bestemt opgave, men også i større omfang end hidtil føler et ansvar over for kravet om at indordne sig den prioriteringsrækkefølge for de mange forskellige samfundsopgavers løsning, der

[Grethe Philip.]

er afstukket af de bevillende myndigheder? Jeg behøver vist ikke her at supplere med konkrete eksempler fra den senere tids afgørelser i finansudvalget til illustration af, hvad jeg tænker på.

De samlede drifts- og anlægsudgifter er nu oppe på 12½ milliard kroner ifølge finanslovsforslaget; det vil sige en stigning på 1 milliard kroner i forhold til gældende finanslov. Nogle vil nok spørge, om det nu ikke er blevet for stort, om ikke en vel stor andel af den samlede indkomst i samfundet dirigeres om via den offentlige sektor. Jeg forstår, det er en problemstilling, der er velkendt i hvert fald i konservative kredse, hvor der i pressen har været givet udtryk for store betænkeligheder. Hertil kan man vel sige, at væksten i statsudgifterne ikke alene er et udtryk for folketingets og administrationens ønsker; forklaringen må også søges i befolkningens ønsker om, at opgaverne skal løses i fællesskab. Der stilles stadig til staten krav om at træde til til løsning af den ene eller den anden opgave, men når opfyldelsen af disse ønsker omsættes til et beløb på statsbudgettet, ses det fra den anden side — så melder skattesynspunktet sig.

Betænkelighederne ved, at staten skulle påtage sig så mange opgaver, kom nu heller ikke påfaldende stærkt frem under valgkampen; tværtimod må man vist sige, at alle partier — ja, måske med visse forbehold for de uafhængige — gav udtryk for ønsket om, at der skulle sættes stærkere ind end hidtil over for udbygning af vort uddannelsessystem, sundhedsvæsen, trafikinvesteringer, sociale foranstaltninger m. v.

Fra radikal side ønsker vi ikke at løbe fra disse valgløfter; tværtimod fastholder vi vor opfattelse af, at den moderne samfundsudvikling stiller krav om, at store fællesopgaver løses og betydelige fællesinvesteringer sættes ind. Det er jo også almindelig kendt, hvordan den større velstand i sig selv fører til krav om flere fællesanlæg, f. eks. veje, fjernsyns- og radioinstitutioner m. v., ligesom udviklingen i samfundsstrukturen i forbindelse med den højere velstand fører til et udbredt ønske om, at familien i større grad end hidtil aflastes for sociale og sundhedsmæssige opgaver, der i stedet ønskes løst ad mere kollektiv vej.

De sociale udgifter er så langt det mest udgiftkrævende område og hører også til de udgiftposter, der har været stærkest i vækst. Mit parti vedkender sig gerne sit medansvar for de mange love, også fra de seneste år, der ligger bag forøgelser i de sociale udgifter. Jeg skal ikke her gå i enkeltheder, men blot pege på, at vi blandt de sociale udgifter finder poster, der på længere sigt, omend måske ikke direkte for staten selv, så dog for samfundet som helhed kan siges at være produktive.

Jeg tænker på den revalidering, som efterhånden under forskellige former er ved at indgå som et væsentligt led i dansk sociallovgivning. Revalideringen betyder i en række tilfælde, at visse stærkt krævende sociale og sundhedsmæssige områder aflastes, samtidig med at der i et vist omfang skabes grundlag for en produktiv indsats fra de pågældende. Helt konkret kan jeg f. eks. pege på, at de landvindinger, der i de senere år er gjort på behandlingsområdet vedrørende de psykisk handicappede, nu søges fulgt op af et socialt betonet arbejde for at indpasse de pågældende bedst muligt i et erhvervsarbejde. Oprettelse af produktionsværksteder i forbindelse med statshospitalerne til opskoling af patienterne med henblik på beskæftigelse på arbejdsmarkedet og som beskyttelsesværksteder for de vanskeligere tilfælde er eksempler på løsning af sociale opgaver, der ved siden af den mere menneskelige værdi også har en økonomisk side i form af besparelser, i det nævnte tilfælde af kostbare hospitalspladser på statshospitalerne, samt genskabelse af en erhvervsevne, der senere kan føre til produktiv indsats. Vi står her over for et stort socialt sundhedsmæssigt område, hvor der ligger en næsten uopdyrket mark at tage fat på, en mark, som det også vil være økonomisk fordelagtigt at pleje.

Det andet store udgiftkrævende område, undervisning og uddannelse, har jo som bekendt også været inde i en vældig udvikling. Det burde være overflødigt at sige, at vi i det radikale venstre, vor tradition tro, lægger den største vægt på, at den udvikling, der er i gang, fortsættes. Herom synes jo også alle at kunne være enige. Problemerne ligger først og fremmest i, hvorledes og i hvilken takt denne udvikling bør foregå. Her er et område, hvor det

[Grethe Philip.]

er aldeles nødvendigt, at planlægningen yderligere udbygges, og at den følges op af koordinering og prioritering. Fra radikal side venter vi os meget af det planlægningsråd, som nu skal lægge de store linjer for gangen i den institutionelle udbygning af de højere uddannelser.

Vi anser det også for overordentlig vigtigt, at de bestræbelser, der er i gang for at skabe den bredest mulige sammenhæng fra uddannelse til uddannelse, fortsættes. Ikke blot vil det gøre det lettere for de unge at gå fra det ene uddannelsesstrin til det andet, men det vil også kunne indelbære besparelsesmuligheder af forskellig karakter.

Behovet for arbejdskraftens bevægelighed har i de senere år skabt en stærkere interesse for, også inden for håndværk og industri, at komme frem til mere smidige uddannelsesformer. Inden for jern- og metalindustrien har man således gennem længere tid arbejdet med planer om at omlægge læringeuddannelserne, således at man ud fra en fælles grundoplæring for området som helhed kunne videreopbygge forskellige specialuddannelser.

Det er et spørgsmål, om tiden nu ikke er inde til at overføre tilsvarende tanker på byggeriets uddannelser. Jeg siger det også i denne forbindelse, fordi byggeriet jo spiller en stor rolle på statens udgiftsposter. Spørgsmålet om byggeuddannelsernes indbyrdes koordinering har tidligere været rejst fra radikal side under boligdebatterne. Jeg skynder mig at sige, at jeg er ganske klar over, at der er gjort meget i de senere år. Læringeoplæringen inden for de enkelte byggefag er moderniseret og rationaliseret, og loven om uddannelse af ikke-faglærte arbejdere har ført til oprettelse af kursus for voksne arbejdere, der følges af et meget stort antal kursusedtagere. Alt dette må hilses med glæde.

Men er det tilstrækkeligt? Forskellige, bl. a. Niels Salicath i bogen „Fra enkeltvirke til fællesindsats“, har været inde på tanken om at gøre en del af uddannelsen for bygningshåndværkere fælles for flere naturligt sammenhørende fag og derover bygge efterfølgende kortere specialkursus. En sådan tværfaglig grunduddannelse ville betyde, at den enkelte lettere kunne tage

arbejde på flere områder, alt efter de skiftende beskæftigelsesmuligheder. Jeg kan tilføje, at en sådan uddannelse måtte kunne koordineres med kursusvirksomheden for ikke-faglærte.

Den højtærede tidligere boligminister, hr. Carl P. Jensen, udtalte under boligdebatten den 7. februar 1964, at det nok kunne være et spørgsmål, om læringeuddannelserne er tidssvarende, men at dette meget komplicerede spørgsmål af langsigtet karakter rettelig måtte høre ind under det ministerium, der har med læringeuddannelserne at gøre. Jeg ved jo, at hensynet til smidighed i uddannelsen er tanker, der ikke er fremmede for den højtærede undervisningsminister, ja, som jeg tværtimod forstår ligger ham stærkt på sinde. Jeg vil derfor spørge undervisningsministeren, under hvem læringeuddannelsen nu sorterer, om han vil tage under overvejelse at nedsætte et udvalg af sagkyndige. Jeg tænker i første omgang på et, om jeg så må sige, professor-embedsmandsudvalg, der ud fra en helhedsbetragtning kunne overveje behovet og mulighederne for en større koordinering og smiddiggørelse af vore byggeuddannelser med det sigte at gøre arbejdskraften såvel mere effektiv som mere bevægelig.

Under rationaliseringsbestræbelserne vedrørende undervisningsområdet hører også byggeriet. I mit parti afventer vi med forventning resultaterne af det nye skolebyggeri efter Fynsplanen. Man synes her at have fået fat i en ende, der kan føre til et mere arbejdsbesparende, måske også i det lange løb til et billigere byggeri. Der er store perspektiver i dette byggeri, og vi håber, de forhåbentlig gode resultater også vil kunne overføres på det sociale område og inden for forsvaret.

I nær forbindelse med den højere undervisning og delvis i fortsættelse heraf foregår forskningen. Netop i den allerseneste tid har vi set eksempler på, hvorledes et forskningsfelt kan blive sinket på uheldig måde. Ved Københavns universitets årsmøde rettede rektor, professor Carl Iversen, nogle alvorlige ord til de bevilgende myndigheder og udtalte, at hvis universiteterne ikke fik mulighed for at følge med i den forskning, der er det fundamentale grundlag for undervisningen, ville den blive mere eller mindre værdiløs. Han fortsatte med at sige,

[Grothe Philip.]

at det er livsvigtigt for universiteterne at få de bevillinger til forskerstillinger og institutter, som er nødvendige for at opretholde universiteternes videnskabelige standard. I mit parti er vi ganske klar over, at forskningen er forudsætningen for en fortsat velstandsudvikling. Det kan være farligt at sakke agterud på det videnskabelige område. Også her gælder det, måske endda i særlig grad, at man ikke bør være for kortsynet.

Det radikale venstre har nylig ved behandlingen af lovforslaget om en forvaltningshøjskole givet udtryk for stor sympati med tanken om uddannelse af statens medarbejderstab, men vi mener også, at staten rent lokalemæssigt burde tilstræbe at være en bedre arbejdsgiver. Overfyldte og dårligt ventilerede arbejdslokaler virker ikke befordrende på arbejdets effektivitet. Ud fra samtaler og ved selvsyn har jeg forstået, at de sanitære foranstaltninger og spise- og køkkenlokaliteter også ofte er yderst ringe og i mange tilfælde ville blive underkendt af arbejdstilsynet, hvis det drejede sig om en privat virksomhed. Jeg er klar over, at jeg her rører ved noget, der kan blive meget bekosteligt, men det kan nu engang ikke være rimeligt, at statens personale på disse områder skal være ringere stillet end andre.

Nu forestår så arbejdet i finansudvalget med at gennemgå budgettet i detaljer, post for post. Hver enkelt udgift vil blive underkastet en kritisk vurdering med henblik på, om noget bør spares, om noget bør udskydes til senere. Hvad angår de store linjer, kan jeg med de forbehold, jeg gav udtryk for i forbindelse med omtalen af finanspolitikken som konjunkturregulator, give tilsagn om en positiv medvirken ved den senere behandling af finanslovforslaget.

Skræppenborg-Nielsen: Af statsregnskabet for 1963-64 fremgår det bl. a., at der er sparet noget over 100 mill. kr. på de civile anlægsudgifter. Dette forhold, siger den højtærede finansminister i sin fremsættelsestale, skyldes dels udskydning til efteråret af byggearbejdernes iværksættelse, dels at det ikke har været muligt at gennemføre de statslige investeringer, der var planlagt, i det tempo, man havde regnet med. Den besparelse, der her er tale om, har næppe

kunnet glæde den højtærede finansminister, selv om han mangler penge. Os glæder besparelsen i hvert fald ikke. Den glæder os ikke, fordi det er vor opfattelse, at det, der her har fundet sted, er en meget uheldig form for sparsommelighed, en sparsommelighed, hvis årsag bl. a. skyldes byggestop for ofte meget nødvendige arbejder, arbejder, der for længst er godkendt, og som mere og mere trænger sig på. Vi tror ikke, at der spares noget som helst ved en sådan fremgangsmåde. Alle hidtil gjorte erfaringer viser nemlig det modsatte. Det, der sker, er blot, at de forskellige arbejder hober sig op. Det bliver stadig vanskeligere at få dem gennemført, og når de så engang endelig gennemføres, ja, så har vi desværre set alt for mange eksempler på, at de bliver langt dyrere end oprindelig budgetteret. Hertil kommer, at udskydelsen af offentlige anlægsarbejder også kan virke fordyrende derved, at man samtidig ofte sinker en fornuftig rationalisering af driften og dermed en billigørelse af driften, der af og til kan være hårdt tiltrængt, og det har adskillige ordførere jo allerede været inde på i dag.

Vi har sagt det før, og vi vil tillade os at sige det igen: der er for os ingen som helst tvivl om, at investeringsstøtten gennem de lovfæstede afskrivningsregler, som i dag er gældende, afskrivningsregler, som det private erhvervsliv naturligvis anvender fuldt ud, er alt for rundhåndet og derfor efter vor mening kraftigt bør nedskæres eller omlægges. Det, vi i denne forbindelse har set og oplevet alt for ofte, er jo desværre, at samtidig med, at hårdt tiltrængte offentlige anlægsarbejder er udskudt eller henlagt til bedre tider — det gælder bl. a. opførelsen af hårdt tiltrængte plejehjem, og det gælder mange andre ting — har det private erhvervsliv i kraft af og mange gange alene i kraft af afskrivningsreglerne, af investeringsstøtten, kunnet gennemføre ting, der ud fra hensynet til samfundets tarv uden større skade for nogen udmærket havde kunnet vente.

Det centrale i den til enhver tid førte finanspolitik er naturligvis til syvende og sidst spørgsmålet om et kasseoverskuds størrelse. Kasseoverskuddets størrelse må derfor siges at være det vigtigste tal i det finanslovforslag, som vi nu behandler. For ikke længe siden gennemførte man her i

[Skræppenborg-Nielsen.]

tinget skattelettelser for mange hundrede millioner kroner, skattelettelser, der først og fremmest fik betydning for folk med pæne og forholdsvis store indtægter. Regeringen mente ikke at have råd dertil, og så fik vi den bundne opsparing. Det, der skete, var, at man stort set gav med den ene hånd og tog med den anden. En sådan politik ser det ud til man vil fortsætte med, hvor tåbelig den ellers må forekomme. Det fremgår nemlig at finanslovsforslaget, at man til næste år skal påbegynde tilbagebetalingen af den bundne opsparing. Man regner med en tilbagebetaling på ca. 119 mill. kr., og flere millioner vil følge i de nærmest påfølgende år med renter. Det er vist ikke for meget at sige, at den bundne opsparing afslører sig nu, hvor tilbagebetalingen efter loven skal påbegyndes. Man kan vist roligt regne med, ikke mindst under henvisning til den øjeblikkelige økonomiske situation, at det beløb, som staten nu skal tilbagebetale, inddrives igen ved at opkræve så mange des flere direkte eller indirekte skatter.

Hvad angår en eventuel indførelse af et såkaldt rammebevillingssystem, da håber vi også på linje med flere andre ordførere og i øvrigt helt på linje med den højtærede finansminister, at vi snarest muligt kan tage dette næste skridt på vejen til et enklere og bedre bevillingssystem. Det er nemlig helt klart, at det for folketingets medlemmer og vel især for medlemmer af folketingets finansudvalg, der først og fremmest arbejder med finansloven, må være lettere og mere overskueligt at arbejde efter rammebevillingssystemet, det system, der giver de pågældende styrelser en væsentlig større frihed, end tilfældet nu er. På den anden side må man gøre sig helt klart, at indførelsen af et rammebevillingssystem lægger et stærkt forøget ansvar over på de forskellige chefer i administrationen og samtidig hermed over på de enkelte ministre. Men som sagt er mit parti rede til en positiv forhandling om alle de spørgsmål, der ved-

rører en eventuel overgang til rammebevilling. Vi er ikke ængstelige for at give større frihed eller forøget ansvar. Vi tror nok, det skal gå, og vi tror, det bliver bedre, lettere og mere overskueligt derved.

Den højtærede finansminister var i sin tale inde på, at de af regeringen foreslåede nye punktskatter var nødvendige for ikke at svække statsfinanserne for meget ved den ligeledes af regeringen foreslåede compensation til tjenestemændene for deres lønmæssige efterslæb. Al den stund der er tale om et betragteligt kasseoverskud, så kunne statsfinanserne vel nok have klaret det, i hvert fald for et stykke tid, uden disse nye indirekte skatter. Vi ender efter vor opfattelse i det rene pjat, hvis enhver lønmæssig fremgang — det gælder tjenestemændene, og det gælder alle andre grupper af lønmodtagere — samtidig eller så godt som samtidig modsvares af forbrugsindskrænkning, modsvares af nye eller højere indirekte eller direkte skatter, som om indkomstfordelingen i Danmark var en på forhånd given sag.

Det foreliggende finanslovsforslag regner ikke med udgifter til en fortsat landbrugsstøtte, en landbrugsstøtte som den, vi har kendt i de sidste år, og det er, synes vi, landbrugets nuværende økonomiske situation taget i betragtning både godt og rigtigt. På finanslovsforslaget er kun opført de gamle, faste bevillinger til landbruget, bevillinger på henved 46 mill. kr., som også vi kan gå ind for. Men skulle det ske — vi håber det da ikke — at dansk landbrug i den tid, der kommer, ikke helt skulle kunne leve op til sin egen liberalistiske fordring, sit ideal — og hvem ved; det kan jo ske; det er sket før — så er det vel ikke for tidligt allerede nu at bede om, at en fremtidig støtte til landbruget i det mindste ikke får den udviklingshæmmende karakter, som den støtte, vi nu er i færd med at afvikle, har haft. Når dansk landbrug er i nød — og det er det heldigvis ikke for tiden — så skal man naturligvis prøve på at hjælpe det, og her vil vi også gerne være

[Skræppenborg-Nielsen.]

med. Betingelsen fra vor side er blot, at den støtte, der ydes, peger fremad og ikke tilbage.

Jeg synes, det er lidt bemærkelsesværdigt, at den højtærede finansminister, samtidig med at han fremsætter finanslovsforslaget og i forbindelse hermed forslag til ny udskrivningslov, der, hvis det vedtages, ændrer ved de hidtidige skatteskalaer, bekendtgør, at selve finanslovsforslaget regner med de gamle skatteskalaer. Dette forhold skyldes måske, at den højtærede finansminister er lidt usikker med hensyn til, hvilken modtagelse de foreslåede ændringer i udskrivningsloven vil få her i tinget, og lad mig derfor sige: vi er højst betænkelige ved at gå med til skalaændringer, der betyder, at skatteydere med bruttoindtægter på mellem 34.000 og 65.000 kr. får forholdsvis store skattelettelser, samtidig med at de små skatteydere bliver spist af med 210 kr. årligt.

I en tid, hvor man den ene dag diskuterer nye afgifter på dette eller hint og den næste dag skattelettelser, forekommer det mig virkelig, at man glemmer at tage tilbørligt hensyn til de tusinder, hvis årlige indtægt er så lav, at de ikke ansættes til statskat; for disse mennesker betyder eventuelle skattelettelser absolut intet. De betaler nemlig ikke statskat i forvejen og kan naturligvis ikke få lettelse for noget, de ikke betaler. Til gengæld rammer afgiftslove, af hvad art de nu end kan være, i udpræget grad disse mennesker meget hårdt, idet de beskattes fra første til sidst tjente krone. Mit parti har ved flere lejligheder givet udtryk for, at vi kun med tøven har affundet os med den nogenlunde balance, der i dag findes mellem på den ene side den direkte beskatning og på den anden side den indirekte beskatning. Men tegn i sol og måne har jo allerede for længst fortalt os, at indflydelsesrige politiske kræfter både inden og uden for regeringen for at fremme opsparingen her i landet arbejder på at få gennemført en betragtelig forhøjelse af de indirekte skatter med en tilsvarende nedsættelse af de direkte skatter til følge. Vi siger det ganske klart: her vil vi ikke være med.

Jeg er helt enig med den højtærede finansminister, når han siger, at der burde

være afsat større beløb til løsning af en hel række opgaver. Åbenbart er de forskellige styrelser oprindelige forslag til ministeren ændret eller skåret ned, og jeg skal i denne forbindelse ikke nægte, at det ville være rart og praktisk, hvis vi kunne få bare lidt mere at vide herom. Det kunne jo nemlig hænde sig, at folketinget ikke var helt enig med den højtærede finansminister i nogle af de nedskæringer eller nedsættelser, der måtte være foretaget. Hvis den højtærede ministers tanke med at få enkelte betydningsfulde fagministre kaldt frem i finanslovdebatten tager sigte på en sådan kulegravning af forslaget, er vi enige. Så bør man samtidig begrænse selve finanslovdebatten til de rent finanspolitiske spørgsmål, altså hovedspørgsmålet om det økonomiske klima, rentehøjden, pengeregigeheden, kreditknaphed, forbrugsinddragelse over offentlige budgetter m. m.

Så vidt vi kan se, er et af de vigtigste spørgsmål herhjemme spørgsmålet om den prioritetsrækkefølge for investeringerne, man bør tilstræbe for samfundet som helhed, ikke blot for statens og kommunernes vedkommende. Det må vel, som tiden går, efterhånden blive mere og mere klart for flere og flere, at den økonomiske harmoni, der tilstræbes, en harmoni, ingen kan være uenig om må være målet for al sund økonomisk politik, ikke nås ved blot at operere med de offentlige budgetter alene. Der er for os i den forbindelse ingen tvivl om, at en vis indflydelse på privatinvesteringerne bliver en mere og mere påtrængende nødvendighed, hvis det altså virkelig er meningen og ikke blot snak, at man ønsker en sådan økonomisk harmoni.

Der er ingen tvivl om, at 1-årige statsbudgetter i sig selv er urimelige. For blot ét år er jo ingen naturlig økonomisk periode, når man tænker på de store opgaver, der skal løses, opgaver, der i mange tilfælde kræver en årrække for at blive løst. Nu ved jeg godt, at man tilstræber flerårige budgetter. Hvorfor ikke begynde med ligesom rigets hovedstad at gå over til de såkaldte rullende femårsplaner? På boligområdet har den højtærede boligminister jo allerede stillet forslag herom for montagebyggeriets vedkommende. Lige så nødvendigt er det på andre områder. Hvis kommuner er fornuftige, så planlægger de

[Skræppenborg-Nielsen.]

for fremtiden, så godt som det nu engang kan lade sig gøre, og flere og flere kommuner er lykkeligvis allerede i færd med at planlægge. Men en sådan kommunal planlægning kan siges at være omend ikke værdiløs, så næsten værdiløs, hvis ikke staten samtidig planlægger, fordi staten jo i vidt omfang regulerer den kommunale anlægsvirksomhed.

Om en eventuel indførelse her i landet af den såkaldte værditilvækstafgift et par enkelte bemærkninger. Først: alt taler imod, at en sådan værditilvækstafgift kan indføres her i landet pr. straks, som det synes at være meningen. Dernæst: denne nye skatteform kan tænkes at få en skikkelse, der på helt urimelig måde favoriserer de selvstændige erhvervsdrivende derved, at investeringsgoder helt eller delvis fritages for afgift. Hvis dette bliver tilfældet, bliver denne nye skatteform endnu mere favorabel for dem end de overdrevent liberale afskrivningsregler, vi har i øjeblikket.

Mit parti har intet imod, at den økonomiske politik foregår over finanspolitikken. Vi ved nemlig, at det meget ubehagelige alternativ må blive rentepolitikken, og i nogen grad forundrer det os, at hverken den afgående eller tiltrædende nationalbankdirektør så meget som blot antyder en lavrentepolitik, som dog i en lang årrække har været regeringens erklærede mål.

Den højtærede finansminister siger, at det foreligende forslag til finanslov rejser en række problemer, som må søges løst ad politisk vej inden udgangen af marts måned 1965. Ja, sådan må det jo være, og sådan vil det være, så længe et finanslovsforslag udelader en hel del vigtige ting, som burde have været med, og derfor er det vel ikke for stærkt sagt, at det finanslovsforslag, vi her behandler, i betydelig grad er uvirkeligt og i nogen grad en abstraktion. Men inden udgangen af marts 1965 skal der altså forhandles partierne imellem for at få de økonomiske problemer løst, som ikke er med i det forslag, vi nu behandler.

Ingen kan naturligvis i dag sige noget om, hvilket resultat disse forhandlinger vil få. Men der bliver vel her tale om et forlig af en eller anden art mellem regeringen og den borgerlige opposition. Det har vi jo set

før. Men lad mig så sige: skån os i hvert fald for, hvis forlig bringes i stand, at komme med flere såkaldte opsparingsfremmende ordninger eller forslag om en yderligere udbygning af de opsparingsordninger, vi allerede er belemret med, ordninger, der er til fordel for dem, der i forvejen har, og som i udstrakt grad betales af dem, der ikke har. Skån os også for, at renteindtægter af såkaldte opsparingsfremmende midler — som af nogle betydningsfulde folk i den senere tid foreslået — helt eller delvis fritages for beskatning, for det ville være helt urimeligt. Vi ved udmærket, at der for tiden findes et stort investeringsbehov her i landet, og at den opsparing, der finder sted, er stor, men altså ikke stor nok. Men vi advarer imod illusionen om, at begunstigelser for de folk, der har råd til at spare, fremmer opsparingen ret meget. Lad os nu blive fri for alle disse stykvis reformlapperier på vort i forvejen overlappede skattesystem, når ikke engang virkningen af de mange anstrengelser, man gør sig, på forhånd er kendt.

Hvornår ser vi i øvrigt regeringens samlede skattereform eller et oplæg til en sådan? Først da vil der blive lejlighed til at tage stilling til harmoniseringen mellem de forskellige indtægts- og udgiftsposter på finansloven. Det er efterhånden blevet åbenbart for de fleste, at staten savner nye indtægter, at staten har brug for flere penge. Mit parti har ved tidligere lejligheder prøvet på — i den allerbedste mening i hvert fald — at give regeringen gode råd med hensyn til at skaffe flere penge på et fornuftigt grundlag. Og selv om vi slet ikke tror på, at regeringen sætter synderlig pris på vore råd — det har vi i hvert fald indtil nu ikke haft indtrykket af — så mener vi fortsat, at vi ligesom har en vis pligt til, når lejligheden byder sig, at gentage vore råd.

Mon ikke det for det første ville være en god økonomisk foranstaltning for hele samfundet i den øjeblikkelige økonomiske situation at skærpe de gældende regler for afbetalingshandel og at få en skat på reklame lovfæstet? Det er svært at sige, hvor meget de samlede udgifter til reklame for tiden beløber sig til, men jeg tager vist ikke munden for fuld, når jeg tillader mig at mene, at der her i landet nu anvendes mindst 1 milliard kr. årlig til reklameformål

[Skræppenborg-Nielsen.]

af mange forskellige slags eller omkring 200 kr. pr. år pr. individ.

Hertil kommer, at vi mener, regeringen bør se lidt nærmere på spørgsmålet om en væsentlig forhøjelse af aktieselskabsbeskatningen. Der er ingen tvivl om, at der kan hentes penge hjem her, uden at beskattningen af aktieselskaber derved bliver ubillig eller uretfærdig. Jeg har tidligere omtalt de gældende afskrivningsregler, og der er for os ingen tvivl om, at de bør ændres, eller at de i hvert fald bør gøres mere variable.

Sidst, men ikke mindst, har vi en meget stærk tro — en tro næsten grænsende til vished — på, at den højtærede finansminister kan få de penge, han står og mangler, alene ved at få gennemført en effektiv skatteligning her i landet. Milliardbeløb unddrages hvert år skattemyndighederne. Her kan hentes penge hjem, men de kan kun hentes hjem, hvis vi får flere folk ansat i skattevæsenet, så skattemyndighederne virkelig får tid til at gennemgå de mange regnskabers rigtighed, hvilket er forudsætningen for en retfærdig ligning.

For at tale om noget helt andet: det er over 100 år siden, de såkaldte acciseboder blev ophævet her i landet, så de indre toldgrænser forsvandt. Men der er endnu alt for mange steder, hvor der er alt for skarpe grænser for en sund og naturlig udvikling. Det koster eller kan komme til at koste såvel stat som kommuner meget dyrt. Det kommunale selvstyre, som vi har, skal vi naturligvis beholde og udvikle og værne om, fordi det i de allerfleste tilfælde arbejder særdeles godt. Der er i dag heldigvis god gang i kommunesammenlægninger eller kommuneindlemmelser på frivillig basis. Sammenlægninger og indlemmelser har været hårdt tiltrængt meget længe af mange forskellige og ofte meget vigtige økonomiske grunde. Det er bestemt ikke for tidligt, man endelig har fået rigtig begyndt. Det kan naturligvis kun glæde, at fremskridtets folk ude i kommunerne ved et fornuftigt samarbejde dem imellem, et samarbejde, hvor sagen og ikke personen eller personerne var altafgørende, har nået de smukke resultater på dette område, som allerede er nået. Men — og der er næsten altid et men — det går desværre ikke altid så glat alle vegne

med disse for et moderne samfund så vigtige kommunesammenlægninger eller indlemmelser, som man kunne ønske. Lokalpatriotisme kan såmænd være god, men en misforstået lokalpatriotisme bliver i det lange løb i hvert fald dyr for skatteyderne. Det er nemlig altid dyrt på længere sigt at hæmme en fornuftig udvikling. København, rigets hovedstad, og for den sags skyld også den lille by Middelfart, hvor jeg kommer fra, kan i den nærmeste fremtid meget let blive skoleeksempel på, hvordan den ene af parterne ikke skal bære sig ad.

Nu er det heldigvis — og dette heldigvis vil jeg da gerne have lov til at understrege — sådan her i landet, at det er forbudt ved lov, og absolut med rette, at pelse hinanden af, men hvis det var lovligt, tror jeg det visse steder ville være en fornuftig politik at ekspedere en snes sognerådsformænd og et par amtmænd over i en anden verden, for så tror jeg kommunesammenlægninger de pågældende steder ville gå noget glattere og der ville komme en fornuftigere løsning til gavn for alle.

Jeg vil være den højtærede indenrigsminister meget taknemlig, hvis han — hvad han sikkert gør i forvejen, men så også i fremtiden — vil følge nøje med i, hvad der sker ude i kommunerne kommunesammenlægninger vedrørende. Må jeg opfordre ham venligst til at gribe ind, hvis det skulle blive alt for broget og dermed alt for bekosteligt og dyrt for os alle sammen på grund af nogle enkeltes egennyttige stædighed.

Der er for mig ingen tvivl om, at der i dag findes mange mennesker, der vitterlig har fortrudt, at de blev ofre for en pågående og ikke altid helt fair propaganda fra den borgerlige oppositions side, og derfor stemte imod jordlovene. Men sket er sket. Det er for sent at græde over mælken, når først den er spildt. Jordlovenes fald betød imidlertid, at det offentlige ikke gennem lovgivningen har tilstrækkelig indflydelse på dispositionerne over jorden. Spekulanter har fortsat frit spil. Indtil en effektiv lovgivning på dette område kan gennemføres, kan der i nogen grad rådes bod på det skete ved, at staten opkøber jord i udviklingsdistrikterne og andre steder, hvor det synes påkrævet. Der er heller ingen tvivl om, at staten bør give støtte til vanskeligt stillede

[Skræppenborg-Nielsen.]

kommuner til opkøb af jord, som det for de enkelte kommuner er meget magtpåliggende at få rådighed over. Regeringen bør gøre så, hvis den mener noget alvorligt med at beklage grundprisernes himmelflugt og med at ønske en harmonisk byudvikling.

Jeg skal ikke nu til sidst trætte den højtærede finansminister eller andre her i tinget med i større omfang at fortælle om vort syn på den forsvars- og NATO-politik, der endnu er flertallets. Jeg skal kun nævne — og til ære særlig for den højtærede indenrigsminister skal jeg prøve på at gøre det ret lidenskabsløst, selv om det falder mig svært — at mit parti fortsat mener, at Danmark bør afruste, og at det millionbeløb, vi i dag efter vor mening smider lige ud ad vinduet til militære formål, i stedet burde anvendes til noget mere fornuftigt.

Første næstformand (From): Jeg synes, det ærede medlem på et enkelt område var noget drastisk i sin udtryksform.

Bimstad: I den finansielle situation, vi i dag befinder os i, må det være rigtigt at understrege, at indtil den 22. september i år var ansvaret for statens finanser alene den daværende flertalsregerings. I dag er den regering blevet afløst af en mindretalsregering. Men selv om det dominerende parti og de dominerende personer fra den gang er de samme, som står bag den nuværende regering, er ansvarsfordelingen anderledes. I dag er der i langt højere grad end tidligere tale om en ansvarsfordeling mellem regeringen og de partier i folketinget, som har lyst og mod til at slutte politiske aftaler og politiske forlig med regeringsmagten.

Det var valget den 22. september, der bragte os i den situation. Ansvarlige for frembringelsen var de radikale og socialistiske folkeparti, som ønskede den nuværende regeringschef som statsminister. Folketingets tre andre partier ønskede en anden, fordi de erkendte, at de finansielle metoder og teorier, som indtil da uafbrudt i 11 år havde været anvendt — ikke med skiftende held, men simpelt hen med dårligt resultat — ikke længere kunne benyttes uden afgørende uheldige virkninger for vort samfund.

Sagen er jo den, at den socialdemokra-

tiske planlægning af vor økonomi er for kortsigtet, alt for meget præget af, at finansielle vanskeligheder er noget, man først imødegår, når de viser sig, og da med midler, der opfindes for tilfældet, og som meget tit har et udtalt hastværkspræg. Omsforliget var et eksempel herpå; det var simpelt hen nødvendigt for den daværende regering at søge et sådant forlig gennemført, for den havde $\frac{1}{2}$ år tidligere fremsat et finanslovsforslag med den største stigning fra det foregående år, som nogen sinde havde været fremsat i dette land. Stigningen var, regnet efter budgetterne, 1.100 mill. kr.; den havde aldrig tidligere været over 850 mill. kr., regnet efter regnskabet. Men det blev ikke engang ved de 1.100 mill. kr.s stigning, i regnskabet blev de til 1.700 mill. kr., hvad der indtil nu er rekord i et års stigning på statsregnskabet.

I 2 finansår holdt regeringen sig herefter tilbage og nøjedes med stigninger på omkring 1 milliard kr. Men i år skal vi atter prøve at slå rekorden med en stigning, der efter differencen mellem de 2 sidste finanslovsforslag andrager omkring 1.600 mill. kr., altså næsten det samme tal som i det berømte eller berygtede finansår 1962-63, og for året 1965-66 kan man være helt sikker på at rekorden vil blive slået, for i sin fremsættelsestale har den højtærede finansminister fortalt os, at han da ikke i lovsforlaget har medtaget følgende poster: udgifterne til forhøjelserne af tjenestemandslønningerne, kompensation til tjenestemandene for lønudviklingen i de sidste 3 kvartaler af 1964, udgifterne til forhøjelse af lønningerne for de overenskomstansatte, udgifterne til en rimelig indkomstmæssig placering af de selvstændige landbrugere, forsvarets nye materielanskaffelser, de påtænkte lettelser i den direkte beskatning og nogle øgede børnetilskud. Disse udgifter kommer altså oven i den budgetstigning på 1.600 mill. kr., som den højtærede finansminister så omhyggeligt gennemgår for os og opdeler i pristalsregulerede ydelser, løvbundne tilskud og refusioner. I denne stigning er der 800 mill. kr., som finansministeren øjensynlig efter de foretagne opdelinger mener at have fået absoluton for, og tilbage bliver stigninger til et lignende beløb, som ifølge ministeren for halvdelens vedkommende hidrører fra investeringer,

[Rimstad.]

hvortil regnes statens egne anlægsudgifter samt tilskud og lån til andre offentlige myndigheder og private. Herefter resterer den anden halvdel eller 400 mill. kr., som efter den højtærede finansministers sprogbrug er anvendt overvejende i forbindelse med den almindelige forøgelse af statens løbende virksomhed.

På dette tidspunkt vil jeg meget gerne have lov at erindre den højtærede finansminister om, at han, da jeg forrige år betegnede den socialdemokratisk-radikale regerings omgang med borgernes penge som ødselhed, kaldte denne betegnelse, som jeg ganske rigtigt havde anvendt flere gange, for en næsten fanatisk indstilling hos mig over for hans parti. Jeg tror, at det her foreliggende forslag, som bl. a. indeholder en vækst på 400 mill. kr., der kun betegnes som „overvejende stående i forbindelse med en almindelig forøgelse af statens løbende virksomhed“, meget tydeligt fortæller om en næsten fanatisk ødselhed hos magthaverne. Men det er dog vist også alt, hvad der i denne sag har med fanatisme at gøre.

Og så siger finansministeren, at det måske er mindre vigtigt, om udgifterne kan rubriceres under lovbundne udgifter eller andre udgifter; det afgørende, siger han, må være de formål, pengene er brugt til. Jeg er her ganske og aldeles uenig med den højtærede finansminister Når betegnelsen andre udgifter bruges modsætningsvis over for lovbundne udgifter, må det forstås således, at andre udgifter er sådanne, som siver ud af statskassen, uden at folketinget, som dog skal tage ansvaret for finansloven, har direkte indflydelse på den således sivende strøm. For vort parti, der ikke er udvalgsberettiget og derfor heller ikke kan have indseende med sagernes gang igennem finansudvalget, er den højtærede finansministers ræsonnement direkte utilfredsstillende, og det må i første omgang have den konsekvens, at vi forbeholder os vor stilling til finanslovsforslaget, som vi vil have vanskeligt ved at stemme for under sådanne omstændigheder.

Efter at den højtærede finansminister således har afsvækket betydningen af de lovbundne udgifter kontra andre udgifter — et forhold, som vi i hvert fald tillægger en principiel betydning — tilføjer han, at det

er afgørende at se på, om udgifterne svarer til de ønsker, der er fremkommet i befolkningen og her i folketinget. Jeg vil absolut ikke anse det for en finansministers første opgave at gøre den slags studier, ganske bortset fra at det jo i høj grad kan være et spørgsmål om, hvem der skal afgøre, om udgifterne, i dette tilfælde stigningerne, svarer til ønskerne. Efter min opfattelse må det være en finansministers første opgave at sikre, at statens økonomi er sund, det vil sige præget af sund påpasselighed og sund sparsommelighed, at udgifterne svarer til, hvad befolkningen inden for rimelige grænser kan yde i skatter og afgifter, at valutabalancen holdes uden hjælp fra anden og større låntagning end den, der er strengt nødvendig for erhvervslivets aktivisering og landets investeringsbehov, og at inflatoriske tendenser begrænses gennem foranstaltninger til støtte for den private opsparing.

I denne målsætning for finansministerens virke er der naturligvis intet om, at han i særlig grad skal imødekomme befolkningens ønsker. Befolkningens ønsker kan være sunde for statens finanser; jeg tror f. eks., at det er et udbredt ønske hos befolkningen, at den højtærede finansminister virkelig vil gøre noget for den private opsparings fremme og ikke bare lade det blive ved ordene. Men befolkningens ønsker kan også være meget mindre sunde for samfundets økonomi. Det burde den højtærede finansminister egentlig være den første til at indrømme, for han var en af de stærkt implicerede i helhedsløsningen, gennem hvilken regeringen bøjede sig for en bestemt befolkningsgruppes meget uheldige ønsker.

Jeg er imidlertid klar over, at på dette punkt forstår den højtærede finansminister og jeg ikke hinanden. Men jeg vil have lov til at sige, at der for mig ikke er nogen tvivl om, at regeringen ved den uheldige helhedsløsning mistede den mulighed for at sanere den økonomiske politik, som kunne have bragt os uden om de store økonomiske vanskeligheder, vi nu står foran, og som meget vel kan blive en dyr historie for den siddende mindretalsregering.

Men for at vende tilbage til den højtærede finansministers fremsættelsestale og til hans ønske om at imødekomme befolkningens ønsker forekommer det mig, at der i ministerens forsøg på at dokumentere,

[Rimstad.]

at dette er lykkedes ham, ligger, hvad jeg ville kalde en tendens til at ville fordele ansvaret for dette meget umådeholdne finanslovsforslag. Jeg tror, man skal være meget forsigtig med at tage et medansvar her, for det kan dog vist næppe ende alt for godt. Der er for mange selvskabte vanskeligheder for regeringen forude. Tag f. eks. de af tjenestemændenes lønstigninger fremkaldte afgiftslove, som på meget uheldig måde stiller sig i vejen for den tilbunds-gående sanering af økonomien, hvis nødvendighed alene regeringens megen tale om merværdiafgiften understreger. Hvor meget lettere havde det ikke været, om regeringen havde ladet tjenestemændenes lønforhøjelse løbe jævnt synkront med de øvrige lønreguleringer i samfundet i stedet for at skyde problemet ud til det allersidste.

Der har her manglet planlægning, og planlægning vil det også komme til at skorte på, når vi om kort tid skal se på regeringens halmstrå, den før omtalte merværdiafgift. Den er jo, hvor man arbejder med den, et eksperiment, som det kræver tid, megen tid, at tilrettelægge for danske forhold, hvis det overhovedet kan lade sig gøre. Den skitse, vi indtil nu har haft lejlighed til at studere, er højst ufuldkommen. Det drejer sig ganske om en afgiftsmetode, som må forekomme enhver for indtægter nødlidende finansminister som noget af et ideal, for afgiften skal opkræves flere gange på den samme vare, nemlig i hvert omsætningsled, og den afgiftspligtige opkræver hos sig selv, medens hans eftermand i rækken kontrollerer ham. Staten har altså bare at sidde stille og modtage, medens besværet helt og aldeles overlades til dem, der foruden besværet også skal yde pengene. I den udsendte skitse er der imidlertid ikke angivet, hvordan kontrollen skal udføres i det sidste led, detaileddet, hvor den ifølge sagens natur må være særlig effektiv, og inden for handelen venter vi med stor interesse på at høre enden på netop den historie.

Når jeg her har kaldt merværdiafgiften regeringens halmstrå, er det, fordi den højttærede finansminister, der både skal skaffe dækning for betydelige merudgifter på budgettet, måske på omkring 1 milliard kr., og for et efter hans mening manglende

kasseoverskud, omhyggeligt gennemgår og udelukker den ene ortodokse dækningsmetode efter den anden. Personskatterne kan ikke tage mere, de skal tværtimod reduceres. Grundstigningsskylden skal afskaffes, og statsejendomsskatterne skal ned-sættes. Punktskatterne har nået briste-punktet, og tilbage er der, stadig ifølge ministeren, kun de indirekte forbrugsskatter. Vi har i øjeblikket 9 pct.s omsætningsafgift i engrosledet; den kan næppe tage mere, og vi må derfor klamre os til dette halmstrå, merværdiafgiften.

Det havde været naturligt, om man allerede for længere tid siden havde forsøgt at angribe det aktuelle problem, den manglende dækning, ved planlægning af en skattereform kombineret med den nødvendige nedskæring af det alt for opsvulmede statsbudget. Men en almindelig skattereform, som længe, meget længe, har været tiltrængt, har regeringen ikke vist nogen synderlig iver for at diskutere. Den har kun villet tale kildeskat, som ikke er nogen skattereform, men blot en dyrere opkrævningsmetode, som oven i købet har den fejl, at den bevirker, at skatteyderen helt mister forståelsen for, hvad det koster at være borger i samfundet.

Også her har der altså manglet fremsyn og planlægning, og vi må derfor belave os på at se merværdiafgiften presset igennem i løbet af foråret ved et forlig mellem de gamle partier. Vi vil inden for vort parti beklage en sådan nødløsning.

Jeg skal ikke kunne sige, om den tanke, som er udkastet af folketingets høje præsidium, nemlig forsøgsvis at lade fagministrene give redegørelser for deres udgiftsområder under finanslovdebatten, og som finansministeren også nævnte i sin fremsættelsestale, vil være en fordel for folketinget. Det afhænger i hvert fald af de afgivne redegørelser karakter, idet de ubetinget bør have tilknytning til den langtidsplanlægning, som jeg forstår man vil beskæftige sig mere med i fremtiden inden for de enkelte ministerier.

I forbindelse med en sådan langtidsplanlægning, som vi inden for vort parti stadig har efterlyst, og som vi vil se på med meget stor interesse, vil det være naturligt at udarbejde langtidsprognoser for de enkelte ministeriers udgiftsbudgetter. Jeg tror, så-

[Rimstad.]

danne prognoser vil kunne have en meget heldig virkning på den del af budgettet, som den højtærede finansminister betegner: andre udgifter. Og jeg er ganske sikker på, at en offentliggørelse med mellemrum af sådanne langtidsplanlægninger ikke alene vil stimulere befolkningens interesse for de politiske problemer, men også vil være til gavn for folketinget, som gennem denne diskussion i befolkningen om bevillingerne vil få et udmærket billede af det hensigtsmæssige i de skitserede planers gennemførelse.

I fortsættelse heraf skal vi gerne udtrykke vor tilfredshed med, at den højtærede finansminister stiller i udsigt, at økonomiministeren straks i det nye år vil fremsætte redegørelse til drøftelse i folketinget vedrørende prioritetsstillingen i den offentlige investeringsvirksomhed. Fra vort partis side har vi flere gange efterlyst — særlig inden for ministeriet for offentlige arbejders virke — både en langtidsplanlægning og den omtalte rækkefølge, som de planlagte arbejder skulle udføres i.

Til slut vil jeg gerne sige nogle ord om betalingsbalancen og opsparringen.

Vi ved jo alle, at vor indtil videre tilsyneladende acceptable valutasituation er fremkommet gemmen optagelse af udenlandske lån. Jeg ser i og for sig ikke noget forkert i en sådan lånevirkosomhed, når den har til formål gennem fornuftige foranstaltninger at understøtte aktiviteten på produktionsområdet, men hvis man går ud over dette formål — og det har man gjort fra regeringens side, fristet af de lette lånemuligheder, fristet eller blandedt af dette med at gøre gode tider bedre — så undergraver man netop det, som det var hensigten at beskytte, den fulde beskæftigelse. Hvis man optager udenlandske lån, hvis provenu helt eller delvis medgår til en forbrugsudvidelse, så bliver produktionens og eksportens muligheder for at stå som garant for betalingsbalancen beskåret i et omfang, der kan gøre opgaven umulig.

Vi ønsker alle den bedst mulige, d. v. s. den højeste levestandard her i landet, men det er ikke ligegyldigt, ad hvilken vej vi forsøger at nå målet, eller i hvilket tempo. Vore produktionsmuligheder, sundheden i vor økonomi, den enkeltes indsats sætter

grænser for det, vi kan opnå inden for en given tid. Tager vi her på forskud ved at stille lånt udenlandsk valuta til rådighed for forbruget, skruer vi simpelt hen den naturlige og den mulige udvikling tilbage, og vi skulle meget nødig tilbage til importrestriktionspolitikken, som EFTA-aftalerne jo i øvrigt åbner mulighed for. Men den dag, lånemulighederne er udtømt — og det er værd at bemærke sig, at en væsentlig forudsætning for dem er vort meget høje renteniveau — kan restriktioner blive den eneste udvej.

Vi havde et udmærket, men beklageligt anskuelseseksempel for nylig i de engelske likviditetsvanskeligheder. Af mange grunde veg englænderne tilbage for importrestriktionerne, som var den legale udvej, og valgte importtolden, der var mere illegal, men også lettere at manøvrere med. Men ingen af vejene tjente til at opbygge respekten for Englands internationale position. Udgangen af den engelske betalingskrise, der endnu ikke er løst, er afhængig af de forholdsregler, som englænderne nu kan og vil gennemføre. De vil under alle omstændigheder ikke blive befordrende for den engelske befolknings levelfod et stykke tid fremover.

Herhjemme har den højtærede finansminister fat i det rigtige middel til at overvinde vanskeligheder af samme karakter som de engelske, når han siger, at det ville være ønskeligt, om en større del af investeringsopgaverne kunne finansieres gennem privat opsparring. Han omtalte ganske vist ikke regeringens foranstaltninger af nogen art til løsning af dette problem med opsparringen, men vi ved jo alle, at de findes, og hvilke de er. Hvorfor så ikke for alvor prøve at gå den vej? Fordi vi — når det kommer til stykket — ikke får socialdemokraterne med på det. Deres næsten fornærmede indstilling over for alt, hvad der hedder privat opsparring, har vi jo set eksempler på så mange gange, ikke i ord, jævnfør fremsættelsestalen til dette lovforslag, men i handling. Fra socialdemokratiets side har man aldrig for alvor støttet virkelige bestræbelser til gavn for den private opsparring.

Den højtærede finansministers tilføjelse til de smukke ord om netop denne private opsparring er da også karakteristisk for indstillingen. Han siger nemlig, at det er uom-

[Rimstad.]

gængelig nødvendigt, at staten i den nuværende situation supplerer den private opsparing med sin egen opsparing, altså med en statsopsparing, når den private opsparing er for lille, således som han konstaterer den er det i øjeblikket.

Dette finanslovsforslag viser imidlertid, at det er farligt at overlade den socialdemokratiske regering penge, hvad enten det drejer sig om skatter, afgifter eller lån, herunder tvangslån. Den bruger dem nemlig hæmningsløst og forøger år for år statens økonomiske aktivitet på bekostning af den enkelte borgers økonomiske frihed. Det er vi inden for vort parti absolut modstandere af.

Rosing: I mit indlæg skal jeg som tidligere afholde mig fra at komme med en almindelig betragtning om finansloven og statens finansielle stilling. Jeg ved meget vel, at den fremgangsmåde at tage et enkelt afsnit ud af helheden kan betegnes som partiskhed, da afsnittet også må være med i helhedsvurderingen, men det er nu blevet en tradition, at grønlandske repræsentanter gør nogle bemærkninger til vor del af finanslovsforslaget, i hvert fald så længe vi er uden for partierne.

Den højtærede finansminister siger i sin fremsættelsestale, at

„udviklingen af det grønlandske erhvervs- og samfundsliv vil medføre udgifter, der er mindst 35 mill. kr. større end i år.“

Rettere sagt 42 mill. kr. større. Forøgelsen af udgifterne gælder både i drifts-, udlåns- og tilskudssiden. Men budgettet for anlægsvirksomheden er af omtrent samme størrelsesorden som i indeværende finansår.

Det er os alle klart, at vor udvikling hvert år kræver store kapitaloverførsler såvel til drift af statslige institutioner og virksomheder som til nødvendige anlægsarbejder, hvis udførelse er dobbelt så dyr som i det øvrige rige. Så længe staten er næsten den eneste arbejdsgiver i Grønland, kan man ikke vente sig andet, end tilfældet

er og vil være det endnu i den kommende tid. Selv om udviklingen i den private sektor går jævnt fremad og vi regner med, at private og de grønlandske kommuner med tiden vil overtage de virksomheder, som for tiden drives af staten, vil overgangstiden på dette område være langvarig.

Det er en kendsgerning, at finansloven hvert år udviser millionunderskud i Grønland og i Grønlandsarbejdet. Til trods herfor ved vi, at omkring 50 pct. af de årlige bevillinger til drift og anlægsarbejder vender tilbage til den danske befolkning som arbejds løn og fortjeneste, ligesom det er almindelig kendt, at indgåede kontrakter mellem amerikanere og danske firmaer for de arbejder, der udføres på baserne i Grønland af danske teknikere, håndværkere og arbejdere, indbringer 60-70 mill. kr. årlig i den private sektor hernede. Længe før jeg gik ind i folketingets arbejde, vidste jeg, hvilken velvilje, hensyntagen og forståelse over for vore sager der står bag ved de årlige bevillinger og lovgivningsarbejdet i øvrigt. Det vil jeg også denne gang takke for. Men det kan ikke nægtes, at de årlige statsbevillinger til Grønland også medvirker til den høje beskæftigelse og velstandstigning blandt den øvrige befolkning i riget. Det er således ikke altid, man må kigge på de konkrete negative tal i den grønlandske del af finansloven med rynket pande. Bevillingerne er til bedste for Grønland og grønlænderne; dette er et faktum. Men på den anden side fremkommer den vekselvirkning, at skattepligtige familiers udkomme hernede er afhængig af disse bevillinger, og det er jo kun en glædelig bivirkning af den indsats, som vi påskønner og takker for.

Derefter vil jeg kigge lidt nærmere på finanslovsforslaget.

Ser vi på § 2 P, den kgl. grønlandske handels driftsbudget for kalenderåret 1965, og § 9, budgettet for ministeriet for Grønland, kan vi konstatere, at de samlede beløb er forøget med henholdsvis 12 og 13 pct. Forøgelsen sker hovedsagelig i

[Rosing.]

posterne lønninger og medhjælp. Efter anmærkningerne hertil er grunden den forventede personaleforøgelse i relation til en større aktivitet inden for forskellige arbejdsområder og forøgede arbejdsopgaver. Dette gælder både for afdelingen henede og statsinstitutionerne i Grønland, navnlig inden for landshøvdingembedet, sundhedsvæsenet, skolen og Grønlands tekniske Organisation. Jeg ved, at personaleforøgelsen i forhold til arbejdsbyrden nødvendigvis må være mindre, da boligmulighederne i Grønland ikke holder trit med opgavernes forøgelse.

På anlægsområdet er de ansøgte bevillinger omtrent af samme størrelsesorden som i indeværende år. De oprindelige investeringsplaner, som er opstillet i relation til behovet og arbejdskraftsituationen, har dog været større. Men her har sparekniven gjort et godt indhug på godt og vel 17 mill. kr. Ligesom jeg har hentydet til vigtigheden af helhedsvurderingen af hele finanslovsforslaget og statens finansielle stilling, vil jeg med det samme erkende, at jeg er indforstået med nedskæringen. Men til trods herfor må det huskes, at vi er langt bagefter på alle områder og således har langt større behov for at holde investeringsniveauet oppe. Uden vedvarende større indsats både fra vor og statens side kan det nemlig ikke forventes, at forholdene i Grønland tilnærmes forholdene her i landet i løbet af en overskuelig tid. Det er derfor beklageligt, at visse tiltrængte anlægsarbejder, der ville fremme eksportvirksomheden og dermed indtjeningen, må falde for sparekniven.

Hermed tænker jeg mest på rejeproduktionen i Diskobugten, som hver sæson må rationeres hårdt, så man nødvendigvis må kaste en stor overskydende del af fangsten over bord til ingen nytte. Dette skyldes fabrikkernes endnu manglende kapacitet og til visse tider manglende arbejdskraft på landjorden. For det sidstnævntes vedkommende vil jeg udtrykke min beklagelse. Men skylden bør undersøges nøje ikke af Handelens folk, men af folk, der f. eks. sendes af fiskeriministeriet for at konstatere, om det kun er viljen, der mangler, eller om indkvarterings- og andre manglende arrangementer har været skyld i dette problems

opståen. Med hensyn til det spørgsmål, om en stor del af kutterflåden kunne anvendes til torskefiskeriet længere sydpå i stedet for at trawle rejer i et større antal i Diskobugten, vil jeg sige, at den grønlandske fisker meget bedre ved, i hvilke områder chancerne er størst, end de folk, der sidder på kontorerne her i landet. Ved hjælp af deres radio om bord kan de nemlig kontakte deres kolleger, der fisker længere sydpå, og konstatere, hvordan fiskerisituationen er i andre distrikter. Med hensyn til en eventuel udvidelse af rejefabrikken i Jakobs-havn i år vil GTO sikkert sige, at der ikke kan skaffes den nødvendige arbejdskraft til den påtænkte udvidelse, selv om man havde midler til det. Men når man har taget denne udvidelse med i investeringsplanerne i år, så havde man da regnet med at klare arbejdskraften, og da investeringsplanerne er skåret ned med 17 mill. kr., skulle man tro, at den arbejdskraft, man ellers har disponeret over til andre projekter, som sparekniven har ramt, kunne anvendes f. eks. dér.

Finanslovens udlåns- og tilskudsside, som tilgodeser boligbyggeriet, erhvervslivet og den kulturelle sektor, er jeg tilfreds med og har således ikke nogle bemærkninger hertil.

Første næstformand (From): Jeg skal her afbryde forhandlingen og vende tilbage til dagsordenens punkt 1:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formuesskatten til staten for skatteåret 1965-66.

Valgt blev: *Peter Nielsen, Holger Eriksen, Lis Groes, Ove Hansen, Erhard Jakobsen, Egon Jensen, Chr. Rasmussen, Børge Schmidt, Foged, Alfred Bøgh, Jens Chr. Christensen, Finn Poulsen, Poul Møller, Haunstrup Clemmensen, Hagen Hagensen, Baumsgaard og Aksel Larsen.*

Første næstformand (From): Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 9. december, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål til ministrene.*

[Første næstformand.]

2) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om valg til folketinget. (Valglistor m. v.).

4) *Fortsættelse af første behandling af:*

Forslag til finanslov for finansåret fra 1. april 1965 til 31. marts 1966.

Mødet hævet kl. 17⁴⁰.

29. møde.

Onsdag den 9. december kl. 13.

Formanden: I skrivelse af dags dato meddeler ministeren for kulturelle anliggender, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om bygningsfredning og forslag til lov om ændring i lov om tilskud af statskassen til Ny Carlsberg Glyptotek.

I skrivelse af dags dato meddeler indenrigsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i lov om sundhedsvæsenets centralstyrelse, forslag til lov om ændringer i lov om apotekervæsenet, forslag til lov om ændringer i lov om udøvelse af tandlægevirksomhed og forslag til lov om ændring af lov om erhvervsskattens afløsning i visse kommuner m. v.

I skrivelse af dags dato meddeler arbejdsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring i lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere og forslag til lov om ændring i lov om beskæftigelse og uddannelse af unge.

Efter at der er tilstået medlem af folketinget *Frode Jakobsen* orlov, har vedkommende gruppe i hans sted udpeget *Orla Møller* til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om teknisk samarbejde med udviklingslandene samt udpeget *Holm Tved* til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ændring i fundats af 18. januar 1760 for Arne Magnussens Legat (Den arnamagnæanske Stiftelse). De pågældende er herefter valgt.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Ministeren for kulturelle anliggender (Sølvhøj): Jeg har herved den ære for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om bygningsfredning*. Forslaget indebærer en revision af den gældende, snart 50 år gamle bygningsfredningslov af 12. marts 1918.

Lovens tilblivelse dengang skyldtes en klar interesse og forståelse i den daværende rigsdag og især i det daværende folketing for betydningen af på dette område at bevare minder om tidligere generationers liv og virke.

Loven af 1918 er så godt som enslydende med det udkast, som det i rigsdagsåret 1915-16 til behandling af forslaget til vor første naturfredningslov nedsatte folketingsudvalg i fuld enighed havde udarbejdet. Forslag til en særlig lov om bygningsfredning fremsattes derefter i den følgende rigsdagssamling af undervisningsministeren og blev meget gunstigt modtaget af tingenes medlemmer, således at det kunne vedtages så at sige uændret med støtte fra samtlige politiske partier.

Selv om den danske lov havde franske og tyske beskyttelsesordninger som forbillede, kunne loven af 1918 betegnes som en foregangslov. Den bærende tanke var, at værdifulde bygningsværker fra tidligere tider repræsenterer en værdi som nationale minder, hvorfor det offentlige må være berettiget og forpligtet til at beskytte og bevare disse bygningsværker. Til forskel fra adskillige af udlandets beskyttelsesforanstaltninger går hovedreglerne efter den danske ordning ud på, at værnet om de gamle bygninger respekterer ejerforhold og tager rimeligt hensyn til de pågældende bygningers brug. Alene i tilfælde af et krav fra ejerens side om nedrivning af en fredet